

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 12

София, четвъртък, 24 ноемврий

1927 г.

13. заседание

Срѣда, 23 ноемврий 1927 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. 25 м.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Йорданъ Абаджиевъ, Еминъ Агушевъ, Николай Алексиевъ, Никола Андреевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Христо Баявъ, Христо Баралиевъ, Рангелъ Барбанакоевъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Борисъ Бошковъ, Петъръ Гаговъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Стойчо Георгиевъ, Страшимиръ Георгиевъ, Димитъръ Гичевъ, Георги Губидѣльниковъ, Георги Марковъ, Дамянковъ, Георги Данковъ, Панайотъ Данчевъ, Добри Даскаловъ, Димитъръ Дерлипански, Владимиръ Димитровъ, Василъ Драгановъ, Георги Драгевъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Георги Енчевъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, Станю Златевъ, Димитъръ Зографски, Дойчинъ Ивановъ, Димитъръ Икономовъ, Трифунъ Капитановъ, Левъ Кацковъ, Иванъ Колевъ, Иванъ Куртевъ, Стоянъ Кърлевъ, Рашко Маджаровъ, Атанасъ Малиновъ, Христо Мановъ, Калоянъ Маноловъ, Христо Мариновъ, Йосифъ Марулевъ, Тончо Мечкарски, Мило Милевъ, Петъръ Миновъ, Константинъ Муравиевъ, Александъръ Неновъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Стоянъ Омарчевски, Петъръ Панайотовъ, Малинъ Паневъ, Вичо Петевъ, Иванъ Б. Петровъ, Кръстанъ Поповъ, Никола Пѣдаревъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Владимиръ Руменовъ, Христо Силяновъ, Петко Стайновъ, Никола Стамболиевъ, Таско Стоилковъ, Цвѣтанъ Стоянчевъ, Стефанъ Тасевъ, Желю Тончевъ, Иванъ Христовъ, Кирко Цвѣтковъ, Христовъ, Петъръ Цуцумановъ, Стойне Чакръкчийски, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Маринъ Шиваровъ и Иванъ п. Янчевъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Александъръ Радоловъ — 2 дни;
На г. Панайотъ Данчевъ — 3 дни;
На г. Мило Милевъ — 3 дни;
На г. Таско Стоилковъ — 3 дни;
На г. Георги Нешковъ — 1 день;
На г. Еминъ Агушевъ — 2 дни;
На г. Борисъ Бошковъ — 4 дни;
На г. Петъръ Миновъ — 2 дни;
На г. д-ръ Димо Желѣзовъ — 4 дни;
На г. Желю Тончевъ — 2 дни;
На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 3 дни;
На г. Димитъръ Яневъ — 3 дни и
На г. Михаилъ Маджаровъ — 1 день.

Постъпило е питане отъ народнитъ представители г. Янко Сакъзовъ и г. Илия Януловъ до г. министра на външнитъ работи и изповѣданията относно произволитъ, насилията и вандалщинитъ, вършени въ Добруджа.

Това питане ще бѣде съобщено на респективния министъръ, който ще отговори.

Постъпило е отъ Министерството на финанситъ предложение за освобождаване отъ митни и други берии 8.000 кгр. жито и 3.000 кгр. бобъ за братството на 14-тѣ български килии въ Св. Гора на Атонския полуостровъ. (Вж. прил. Т. I, № 10)

Постъпило е сѣщо отъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве предложение за одобряване

IV-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му на 17 май 1927 г., протоколъ № 30, относно назначаването на държавна служба сестри милосердни, чужди подданици. (Вж. прил. Т. I, № 11).

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — **продължение разискванията по проектоотговора на тронното слово.**

Има думата народниятъ представителъ г. Аврамъ Стояновъ.

А. Стояновъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Опозицията единодушно поиска отъ правителството и отъ неговото парламентарно болшинство дебатитъ по отговора на тронното слово да се предшествуватъ отъ едно експозе.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това, че опозицията единодушно е поискала предварително експозе отъ правителството, е невѣрно, защото г. Малиновъ съ подигравка каза, че експозе е имало у насъ само тогава, когато бѣше Стамболийски министъръ и когато нѣмаше тронни слова.

А. Стояновъ (раб): Г. Малиновъ се присѣдини къмъ искането на опозицията, правителството да излѣзе съ едно експозе по вътрешната и външната политика, което да послужи като база на разискванията по онѣзи голѣми въпроси отъ вътрешенъ и външенъ характеръ, които очакватъ своето разрешение отъ Народното събрание. Правителството и неговото болшинство, обаче, чрезъ устата на г. министъръ-председателя, отказа да даде такова експозе.

К. Кънчевъ (д. сг): Какъ болшинството ще даде експозе?

А. Стояновъ (раб): Отказътъ на правителството да даде такова експозе говори за неговата неспособностъ да посочи нови начини, да посочи нови мѣроприятия, които ще могатъ въ края на краищата да дадатъ едно задоволително разрешение на голѣмитъ действително въпроси, които чакатъ своето разрешение отъ Народното събрание.

Тая неспособностъ на правителството личи сѣщо така и въ самия отговоръ на тронното слово, който е постенъ отъ къмъ съдържание. Но докато отговорнитъ фактори, въ лицето на г. министъръ-председателя и въ лицето на г. министра на външнитъ работи, мълчатъ по голѣмитъ въпроси на вътрешната и външна политика, ние чуваме оратори отъ болшинството да защищаватъ отъ тая трибуна съ жаръ оная вътрешна и външна политика, която правителството на Демократическия сговоръ следва отъ качването си на властъ до днесъ и я сочатъ като единствено възможна, единствено спасителна за правилния развой на нашата страна. Тая вътрешна политика на правителството, казватъ тѣ, успокои страната, заздрави стопанския и финансовъ животъ и въ сѣщото време извоюва на България едно завидно мѣсто между другитъ държави. Речитъ на правителственитъ депутати, особено на двама отъ тѣхъ, не бѣха нищо друго, освенъ познатитъ предизборни клиширани речи, които ораторитъ на Демократическия сговоръ държаха по цѣлата страна.

П. Якимовъ (д. сг): Ще чуемъ и Вашата сега.

А. Стояновъ (раб): Обаче ние смѣтаме, че отъ тази трибуна трѣбва да се анализира, трѣбва да се посочи действителното външно и вътрешно положение на нашата страна и съ нуждната сериозност да се посочатъ ония мѣроприятия, които трѣбва да бъдатъ усвоени отъ българския Парламентъ, отъ българското правителство, за да може действително да се намѣри разрешение на голѣмитѣ въпроси отъ вътрешенъ и външенъ характеръ. Защото — това трѣбва да се подчертае — вътрешната и външна политика на Демократическия сговоръ докара нашия стопански, икономически и финансовъ животъ до една видима катастрофа.

Д. Бошняковъ (д. сг): Като въ Русия!

А. Стояновъ (раб): Преди нѣколко месеци в. „Миръ“ избѣе и писа, че нашиятъ финансовъ животъ върви по едно нанадолнище и че неминуемо ще дойде до катастрофа.

Външната политика на Демократическия сговоръ, вмѣсто да издигне страната, както се казва въ тронното слово, и както искатъ да подчертаятъ ораторитѣ отъ болшинството, докара, следъ 4-годишно управление, работитѣ до тамъ, че да имаме обявено военно положение въ два отъ нашитѣ окръжи и въ сѣщия моментъ да сме свидетели на едно масово и поголовно избиване на сѣнародниците ни отъ нашата сѣсѣдка Ромѣния.

К. Кънчевъ (д. сг): Че Вие нали сте интернационалистъ?

А. Стояновъ (раб): Истина ли е, че управлението на Демократическия сговоръ заздрави стопанството въ нашата страна? Кои сѣ фактитѣ, които сведочатъ за това заздравяване? Сочи се, че напоследѣкъ нашиятъ търговски балансъ отъ силно пасивенъ, какъвто бѣше, станалъ активенъ. Обаче, ако се вземе стопанскиятъ и икономическиятъ животъ на страната въ неговата сѣвокупностъ, азъ не знамъ дали действително този фактъ говори за едно стопанско, за едно икономическо заздравяване на нашата страна или наопаки говори колко много нашиятъ народъ е обеднѣлъ.

На що се дължи този активенъ търговски балансъ въ последно време? Дължи се на това, че отъ нашата страна се изнесе много сирене, кашкавалъ, царевича и други земеделски произведения, при който износъ едритѣ търговци и предприемачи направиха една голѣма спекула съ тѣзи артикули. Както кашкавалътъ, така и сиренето, така и царевичата, така и тютюнътъ бѣха закупени отъ производителитѣ на безценица, за да бъдатъ впоследствие изнесени отъ нѣколко експортни фирми на високи цени. Дребнитѣ собственици, земеделци и скотовъдци, за да посрещнатъ своитѣ нужди, за да платятъ най-напредъ голѣмитѣ непоносими за тѣхъ данѣци, бѣха принудени, още въ първия моментъ на добиването на артикулитѣ, да ги продадатъ на безценица. Ние сме свидетели, че въ сѣщото време, когато тѣ продаватъ своитѣ продукти на безценица, държавнитѣ и общински бирници бързатъ да прибератъ онова, което тѣзи дребни собственици трѣбва да платятъ като данѣкъ. Това показва само едно — че селското население по този пътъ на стопанско развитие отива къмъ обедняване и къмъ едно систематическо разорение. Че това е така, ясенъ примѣръ ще ни даде най-много произвежданиятъ артикулъ въ нашата страна — тютюнътъ. Нима не е фактъ, че нашиятъ тютюнопроизводител продаде на безценица своитѣ тютюни? Той продаде тютюнитѣ си по 7 — 8 — 12 л. . . .

К. Томовъ (з): По четири лева.

А. Стояновъ (раб): . . . по четири лева, за да бъдатъ впоследствие изнесени отъ голѣмитѣ експортѣри и продадени на високи цени. Тютюневитѣ търговци презъ 1925 г., годината на най-голѣмия износъ на тютюнъ — презъ нея ние сме изнесли повече отъ 33 милиона килограма тютюнъ — нададоха вѣкъ, че нашитѣ тютюни нѣматъ пласментъ на Западъ, че тютюневата индустрия отива къмъ криза; спласиха дребнитѣ собственици, които останаха безъ пари, за да закупятъ реколтитѣ отъ 1923, 1924 и 1925 години на оная безценица, за която ви казахъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие нищо не сте разбрали за тютюневата търговия. Реколтата на тютюна отъ 1924 г. нѣма кой да я закупи, защото е лошокачествена. Нищо не знаешъ какво дрънкашъ. Сѣжалявамъ, че се намѣсвамъ въ речъта ти. Презъ тая година фирмитѣ иматъ 500 милиона лева загуба.

А. Стояновъ (раб): Азъ много добре разбирамъ какво говоря.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нищо не разбирашъ!

А. Стояновъ (раб): Азъ разбирамъ така, както разбиратъ дребнитѣ собственици, а не както разбиратъ голѣмитѣ експортѣри, на които Вие се явявате защитникъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не съмъ защитникъ на никого. Азъ съмъ защитникъ на правдата и не мога да търпя лъжи и глупости.

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Вие си спомняте, че захарнитѣ фабриканти преди две години, следъ като получиха отъ българското правителство аванси, следъ като имъ се даде единъ кредитъ отъ 70 милиона лева, затвориха своитѣ захарни фабрики, за да постигнатъ едно покачване на цената на изготвената и складирана захаръ и, отъ друга страна — както това бѣше миналата година и тая година — да накаратъ българскитѣ земеделци да продаватъ цвеклото на много по-низки цени, отколкото въ миналото.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Лъжешъ! Нѣмашъ понятие за това, което говоришъ. Тая година цената на цвеклото е по-висока.

А. Стояновъ (раб): Въ тоя моментъ правителството на Демократическия сговоръ нѣма една политика, която да покровителствува дребнитѣ собственици, що се отнася до организирането на износа на земеделскитѣ произведения. Онова, което по-рано по отношение на тютюна и другитѣ земеделски произведения бѣше направило земеделското правителство съ консорциума, правителството на Демократическия сговоръ го унищожи и даде предимство на частнитѣ експортѣри. Кооперативното изнасяне на тютюна сѣщо така не се организира.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ще те изгонятъ отъ село, ако се опиташъ да похвалишъ консорциума.

А. Стояновъ (раб): Ние бѣхме свидетели и на следния фактъ. Асенъ Ивановъ, който трѣбваше да отиде въ Чехия да направи сдѣлки за продажбата на кооперативни тютюни — това се изнесе и отъ в. „Знаме“ — въ сѣщностъ успѣ да заблуди чехословашката режия и, вмѣсто кооперативни тютюни, той продаде тютюнитѣ на една частна фирма.

Ето тая е стопанската политика на правителството на Демократическия сговоръ: да покровителствува, да създава условия за обогатяването на банцитѣ и на търговското сѣсловие.

Нуждно е въ урегулирането на износа, особено на земеделскитѣ произведения, държавата да се намѣси и да се намѣси така, што да насърчи кооперативния износъ, да тури единъ контролъ върху износа въобще и въ тая тежка стопанска и финансова криза да отиде даже и до монопола на външната търговия съ земеделскитѣ продукти.

Г. Ангеловъ (д. сг): Както въ Русия и както кооперация „Освобождение“ ги изнесе едно време и после отъ вънъ трѣбваше да купуваме жито.

А. Стояновъ (раб): Тая стопанска и икономическа политика се отразява сѣщо така и върху състоянието на нашата индустрия. Въ редица индустрии, каквато е текстилната, тютюневата, въ държавнитѣ мини, макаръ и не така още силно, въ строежа, въ маслодайнитѣ фабрики и т. н., днесъ има криза. Така напр., въ текстилното производство презъ 1925 г. сѣ работили 32 заведения и сѣ произвели материали за 18.123.311 златни лева. Презъ 1926 г. тия заведения намаляватъ на 31 и вече произвеждатъ материали за 16.252.670 златни лева, или съ 1.870.641 златни лева помалко, отколкото презъ 1925 г. Въ минитѣ производството презъ 1925 г. е било 1.031.259 тона, а въ 1926 г. то намалява на 1.000.809 тона.

Тая криза, безъ съмнение, ще продължи. Ще продължи затава, защото въ нашата страна обедняването, неспособността на широкитѣ селски и градски маси да консумиратъ онова, което произвежда нашата индустрия, продължава. И ние виждаме, че това обедняване дава своитѣ резултати. Така напр., единъ отъ най-употрѣбяванитѣ въ нашата страна артикули — солта — се е консумиралъ презъ

1925 г. въ едно количество отъ 62 милиона килограма; презъ 1926 г. консомацията на солта намалява на 57 милиона килограма. А солта е единъ артикулъ, който се употребява въ голѣмо количество отъ скотовъдците за кърмене на добитъка. Захарта, която за нашето население още минава като нѣщо луксозно, е консумирана въ 1925 г. въ едно количество отъ 28 милиона килограма, а въ 1926 г. консомацията намалява на 25 милиона килограма; консомацията на ориза отъ 10 милиона килограма намалява на 9 милиона килограма; консомацията на тютюна — отъ 5 милиона на 4 милиона килограма и т. н. Като се има предъ видъ, че същевременно населението се увеличава, то значи, че консомацията на глава е много по-ниска, отколкото това, което ни дава официалната статистика.

Същевременно ние виждаме, че кризата се пренася и въ занаятчийското производство. Има цѣли браншове, където занаятчийцитѣ отварятъ и затварятъ кепенцитѣ безъ да могатъ да направятъ какъвто и да е алъшъ-вершъ. И ние виждаме, че като плодъ на тая криза въ индустрията и въ занаятчиѣ се явява увеличение числото на несъстоятелноститѣ. Тѣзи фалити говорятъ много по-красноречиво, отколкото всички други приказки, за това, че стопанската и икономическа криза въ нашата страна презъ управлението на Демократическия сговоръ, вмѣсто да се смекчава, отъ денъ на денъ се засилва и води страната къмъ едно положение катастрофално.

Така напр., презъ 1920 г. у насъ е имало всичко 9 фалити; презъ 1921 г. — 16; презъ 1922 г. — 18; презъ 1923 г. — 28, за да скочатъ презъ 1924 г. на 60 и презъ 1926 г. на 113.

Отъ една статистика вие ще видите, че се обявяватъ въ фалити не голѣми капиталисти, не акционерни дружества и банки, ами сръдни и дреони производители, занаятчи и търговци. Така, еднолични фалити презъ 1920 г. имаме 6; презъ 1921 г. — 8; презъ 1922 г. — 12; презъ 1923 г. — 18, за да скочатъ презъ 1924 г. на 34, презъ 1925 г. на 38 и презъ 1926 г. на 83 — повече отъ двойно. А фалирали акционерни дружества е имало презъ 1920 г. — 1, презъ 1922 — 2, презъ 1923 — 4, презъ 1924 — 8, презъ 1925 — 5 и презъ 1926 — 3, т. е. едно намаление на фалититѣ всрѣдъ ония дружества, които, безъ съмнение, представляватъ едрия капиталъ и сѣ подъ покровителствената политика на Демократическия сговоръ. Поради това тѣ сѣ по-устойчиви, тѣ не чувствуватъ така тежко послѣдствията отъ финансовата и икономическа криза.

Срещу тая стопанска и финансова криза правителството на Демократическия сговоръ намира само едно сръдство — да привлѣчемъ въ нашата страна чужди капитали; да дадемъ най-голѣмитѣ наши национални богатства, каквото е горското, на концесии на чужди капитали. И ние видѣхме да се водятъ дълги преговори по горската концесия, по свинската концесия и т. н. Нахлуването на чужди капитали въ нашата страна, както е случитъ съ Съединенитѣ тютюневи фабрики, дето болшинството отъ акциитѣ станаха чужди — а в. „Зора“ изнесе, че 64% отъ капиталитѣ на банцитѣ и на акционернитѣ дружества у насъ сѣ въ чужди ръце — това нахлуване, казвамъ, на чужди капитали въ нашата страна не е съ целъ да се повдигне стопанското и икономическо положение на нашата страна, да се заздрави стопанскиятъ и икономическиятъ животъ на България. Чуждитѣ капитали идатъ у насъ като въ една колония, за да експлоатиратъ, за да ограбватъ силитѣ, мощта на българския народъ и по тоя начинъ да се явятъ като единъ факторъ за разрастването на стопанската и икономическа криза. Фактъ е, напр., че тия, които се явиха като контрагенти, за да взематъ горската и свинската концесии, се оказаха едни авантюристи, които търсятъ не да възстановятъ народното стопанство, но да могатъ да го ограбятъ, ако имъ се отдаде и ако се намѣри правителство — каквото въ случая се яви правителството на Демократическия сговоръ — да имъ поднесе на тепсия голѣмитѣ национални богатства на нашата страна.

II. Якимовъ (д. сг): Кажете нѣщо за концеситѣ въ съветска Русия.

А. Стояновъ (раб): Тамъ има концесии, съветското правителство сѣщо дава концесии, но вие не трѣбва да забравяте, че тамъ стопанскиятъ и финансовъ животъ се намира въ рѣцетъ на съветската държава, че съветското правителство въпрѣгъ подъ свой контролъ чуждитѣ капитали, за да възстанови стопанството и да изгради икономическия и стопански животъ на страната, когато вие тукъ давате предимство и пълна свобода на действие на частния капиталъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

К. Кънчевъ (д. сг): Сте ли привърженикъ на тази съветска система? Отговорете!

А. Стояновъ (раб): Въ сѣщия моментъ Българската народна оанка съ промѣнитѣ, които се направиха въ нея, се превръща отъ денъ на денъ не въ единъ институтъ на държавата, който да дава на слабитѣ стопански сили — на занаятчиитѣ, на земледѣлцитѣ — една постоянна помощ за закрепване на тѣхнитѣ стопанства, а се преобрѣща въ единъ институтъ за изплащане дълговетѣ на държавата къмъ чуждитѣ държави. И действително, ние тукъ на нѣколко пѣти изнесохме, че Народната банка, която само по име е народна, подпомага само банцитѣ, голѣмитѣ капиталисти и индустриалци, а не подпомага занаятчиитѣ и селянитѣ. Вие казвате: „Това не е вѣрно. Ние сме дали достатъчно много на занаятчиитѣ, а посрѣдствомъ Централната кооперативна банка, както и посрѣдствомъ Българската земледѣлска банка, подпомагаме и кооперациитѣ, и популярнитѣ банки, които, отъ друга страна, се явяватъ кредитни институти за тия слаби икономически съществувания“. Обаче една статистика на самата Народна банка показва точно противното. Тѣзи статистика иде да потвърди нашата мисль, че Народната банка кредитира, подпомага банкеритѣ, едритѣ, а не подпомага занаятчиитѣ. Споредъ тази статистика, на 31 септември Народната банка е имала пласирани своитѣ капитали, както следва: въ областта на търговията — 307 милиона лева, въ индустрията — 261 милиона лева, въ частнитѣ банки — 321 милиона лева, на занаятчиитѣ — 2 милиона лева и разни — 34 милиона лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А частнитѣ банки колко капиталъ сѣ вложили въ Народната оанка?

А. Стояновъ (раб): Азъ говоря къде Народната банка е пласирала своитѣ капитали. — Въ сѣщия моментъ тя е дала на Българската земледѣлска оанка 52 милиона лева и на Българската централна кооперативна оанка — 123 милиона лева; или на кооперациитѣ, заедно съ занаятчиитѣ, Българската народна оанка е дала около 180 милиона лева, а на търговията, индустрията и частнитѣ оанки — около 900 и нѣколко милиона лева.

Ето тия цифри, повече отколкото всички други ораторствувания, показватъ каква е кредитната политика на тоя държавенъ институтъ, нареченъ Българска народна банка.

Финансовата политика на Демократическия сговоръ сѣщо така се вижда очертана въ оюджетитѣ. Вие виждате, че ежегодно бюджетитѣ растатъ и растатъ именно въ ония части, които не сѣ прѣко свързани съ производството, съ стопанския, съ икономическия животъ. Бюджетитѣ на министерства, каквито сѣ: Министерството на земледѣлието, Министерството на търговията, промишлеността и труда, Министерството на народното просвѣщение и др., въ сравнение съ ония оюджети, които отиватъ за заплащане на дългове, на репарации, за поддържане на полиция, сѣ съвършено нищожни.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Бюджетътъ на Министерството на народното просвѣщение е нищоженъ! Не те е срамъ? Бива, оива безочливостъ, ама дотолкова!

А. Стояновъ (раб): Въ сѣщия моментъ ние виждаме, че Демократическия сговоръ продължава да върви по пѣтеката на съзиране сръдства чрезъ косвенитѣ данѣци. Миналия пѣтъ азъ казахъ отъ тази трибуна, че никъде въ свѣта нѣма този фактъ: косвенитѣ данѣци да надхвърлятъ половината отъ редовния оюджетъ на държавата. А въ нашата страна този фактъ сѣществува. И тѣзи косвени данѣци лѣгатъ съ всичката си тежестъ върху слабитѣ икономически селски и градски слоеве. И докато оюджетътъ на държавата ежегодно расте, ние виждаме, че постѣпленията по редовнитѣ оюджети вследствие на стопанската криза, вследствие намалението на податнитѣ сили на българския народъ ежегодно намаляватъ. Така, презъ 1924/1925 г. сѣ постѣпили 7 милиарда и 277 милиона лева; презъ 1925/1926 г. — 6 милиарда и 400 милиона лева; презъ 1926/1927 г. — 6 милиарда и 344 милиона лева, а презъ първото полугодие на 1927/1928 г. — 3 милиарда и 300 милиона лева. Това показва, г. г. народни представители, че силитѣ на българския народъ, неговитѣ платежни способности вследствие на голѣмата стопанска и финансова криза, намаляватъ и че ние ще трѣбва не да отиваме къмъ увеличение на оюджетитѣ и на данѣчнитѣ тежести, а ще трѣбва да намѣримъ начинъ и сръдства, щото широкитѣ народни маси, които най-много страдатъ отъ тая криза, да бждатъ

освободени от тѣзи данѣци и тѣ да бждат хвърлени върху гърба на ония слоеве, които могат да понесат въ настоящия момент тѣзи данѣчни тежести.

Оттогава, откогато Демократическият сговор е на власт, ние слушаме: „Икономии! Ние ще направим икономии въ разходите!“ И, действително, правителството на Демократическия сговор се мѣчи и прави икономии. Но то не прави икономии оттам, откъдето трѣбва да се правят, а ги прави оттам, откъдето не трѣбва. Така напр., ние виждаме, че, когато бѣше министър на вътрешнитѣ работи г. Русевъ, се закриха фелдшерски участъци, ...

Министър-председател А. Ляпчевъ: Защо се откриха лѣкарски участъци.

А. Стояновъ (раб): ... а вмѣсто тѣхъ се откриха полицейски участъци. Видѣхме сѣщо така, че се закриха много непълни гимназии. Следъ като увеличихте на 2.000 л. такситѣ за следване въ непълнитѣ гимназии, ние виждаме, че въ Радомиръ сѣщо така трѣбваше непълната гимназия да бжде закрыта, понеже не могатъ ученицитѣ, децата на този народъ, да плащатъ 2.000 л. такса. Вие усвоихте, следователно, една политика на намаляване гимназитѣ и на увеличаване въ друга посока, която, безъ съмнение, както казахъ преди малко, нѣма никаква връзка съ стопанството.

Второ. Въ нашата страна има много институти, на които човѣкъ просто не може да улови смѣтката. Така напр., в. „Слово“ пише, че имаме фондове, които никой не знае точно нито отъ кого се управляватъ, нито отъ колко души се управляватъ, нито какви заплати получаватъ, нито кой въ сжщностъ контролира дейността имъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Всички фондове минаватъ въ закона за бюджета на фондоветѣ. Глупости недейте приказва.

А. Стояновъ (раб): Кажете това на редактора на в. „Слово“.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Нѣма защо да го кажа на редактора на в. „Слово“. Имаме законъ за бюджета на фондоветѣ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Той не знае това.

А. Стояновъ (раб): Редакторътъ на в. „Слово“ знае добре тази работа отъ насъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Поне ти си депутатъ и трѣбваше да знаешъ туй.

А. Стояновъ (раб): Азъ казвамъ, че редакторътъ на в. „Слово“, който знае по-добре именно тия работи, той посочва това.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Кой знае какво е писалъ в. „Слово“ и какво цитирашъ отъ него!

Н. Търкалановъ (д. сг): Не забравяй, че си въ Парламентъ, а не въ циркъ!

А. Стояновъ (раб): Докато се съкращаватъ дребни служби, регистратори, прислужници, дребни чиновници, въ сжщото време се създаватъ синекурни длѣжности, въ сжщото време се назначаватъ надничари съ голѣми заплати. Така напр., единъ запасенъ полковникъ, възмутенъ отъ това, изнася въ в. „Дневникъ“ следното: „Запасниятъ генералъ З. получава максимална пенсия, има къща безъ задължения, състоятеленъ е и, при все това, е назначенъ като надничаръ въ Смѣсената българо-грѣцка комисия съ 200 лева дневно; запасниятъ полковникъ К. получава максимална пенсия, състоятеленъ е, има къща, безъ деца и и сега е назначенъ въ едно ликвидационно бюро съ 200 л. дневно; запасниятъ полковникъ И. е въ сжщото положение; запасниятъ полковникъ Г. има триетажна къща, пенсия 4.000 л., синъ му е надничаръ съ 200 л. дневна заплата и самиятъ той е назначенъ началникъ на бюро, сжщо така като надничаръ“.

Въ Дирекцията за т. з. с. сжщо така има много запасни офицери и други, които получаватъ по 200 л. надница, получаватъ въ сжщото време голѣми пенсии, безъ да вършатъ нищо, да се дойде до положението, че когато трѣбваше да се използва този институтъ, да се настанятъ бѣжанци, тѣ да не знаятъ нито колко земя има, нито къде се намира тя.

Ето, това е, следователно, политиката на икономии, която Демократическиятъ сговоръ води и която въ сжщностъ е една политика на разхищение народнитѣ срѣдства.

П. Якимовъ (д. сг): Гледай да не пропуснешъ нѣщо!

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Правителството на Демократическия сговоръ, колкото пѣти дойдемъ до въпроса за тежкото стопанско и финансово положение на страната, ни сочи мирнитѣ договори, ни сочи въпроса за репарациитѣ. „Ние“ — казва то — „сме зле и ще отидемъ по-зле поради това, че нашата страна излѣзе победена следъ войнитѣ и на гърба ѝ лежатъ тежки задължения по мирнитѣ договори“. Обаче, колкото пѣти правителството на Демократическия сговоръ констатира това тежко положение, вие никога не можете да видите то да посочва единъ пѣтъ на разрешение на този въпросъ; никога то не се е опитало да сезира народното представителство съ едни мѣроприятия, които да целятъ да се вдигне, да се разкъса действително този финансовъ обръчъ, който стѣга врата на нашия народъ. Винаги отговарятъ, че сега не му е времето, винаги отговарятъ, че ние не можемъ да повдигнемъ този въпросъ, затуй защото силнитѣ на деня днесъ ще се разсърдятъ.

Тая политика на отстъпки, тая политика на превиване вратъ се обуславя отъ това, че правителството на Демократическия сговоръ нѣма силата вътре въ страната на широкитѣ народни маси, че то не се ползува отъ тѣхната подкрепа, че това правителство се държи благодарение на онай вътрешна политика на крути мѣрки, която то продължава отъ 4 години насамъ. И въ сжщото време, що се касае до външния свѣтъ, правителството на Демократическия сговоръ нѣма подкрепата на европейската демокрация, на европейскитѣ народи.

Н. Търкалановъ (д. сг): Ха!

А. Стояновъ (раб): Правителството на Демократическия сговоръ има симпатитѣ, има подкрепата само на консервативнитѣ кръгове въ Западна Европа и предимно на консервативното правителство въ Англия и на фашистското правителство въ Италия. Последнитѣ избори въ Англия доказаха, че консервативното правителство въ Англия не се крепи на довѣрието и на сплотеността на английския народъ.

Н. Търкалановъ и други сговористи: Брей-й-й!

А. Стояновъ (раб): И понеже правителството на Демократическия сговоръ чувства тая своя немощъ вътре въ страната, чувства тая своя изолираностъ отъ народнитѣ маси въ Западна Европа, то следва най-удобния за него пѣтъ — да свива гърбъ, да плаща, за да стои на властъ.

П. Якимовъ (д. сг): Русия ще помогне!

Т. Ерменковъ (д. сг): Въ Русия какви избори станаха?

К. Томовъ (з): Малко ли избори станаха тамъ?

Т. Ерменковъ (д. сг): Колко?

А. Стояновъ (раб): Ние си спомняме, че „Журналъ де Женевъ“ изнесе, какво предъ него проф. Данаиловъ, делегатъ на българското правителство въ Стопанската конференция, бѣше направилъ едно изявление, че българската делегация предъ тая стопанска конференция ще повдигне въпросъ за репарациитѣ, обаче това произвело неблагоприятно впечатление въ силнитѣ на деня, които сж заинтересовани въ тия репарации. И ние виждаме въ последствие, по нареждане на правителството отъ тукъ, той да опровергава това. И, действително, той не повдигна въпросъ за репарациитѣ, за да угодни на ония, които бѣха му се намръщили и бѣха му се разсърдили.

Въпросътъ за репарациитѣ действително е единъ голѣмъ въпросъ. Тоя въпросъ е свързанъ съ така нареченитѣ мирни договори — едни договори, които въ своята основа, въпрѣки че се наричатъ мирни договори, още тогава, когато се сключиха, създадоха всички условия за подготовката на една нова война. Тия мирни договори сж една опасностъ както за икономическото възстановяване на европейскитѣ народи и на тия на Балканитѣ, така сжщо и за мира на Балканитѣ и въ Европа.

Срещу мирните договори, срещу репарациите ще трябва да се поведе една смела борба. Но тая борба ще трябва да излезе вън от канцелариите на правителствата. Тая борба е възможна само като борба на широките трудещи се маси вън от отделните страни, затуй защото тй сж, които страдат най-много от последствията на тия мирни договори. И затова Работническата партия въ нашата страна смъта, че борбата против репарациите може да се води, като се сплотят около този въпросъ единодушно селските и работническите маси въ нашата страна, като влзат въ контактъ съ масите въ Западна Европа и наложат на правителствата, които сжко така дължатъ своето господство на щикове, за да може действително въпросътъ за мирните договори и за репарациите въ края на крайщата, подъ напора на демокрацията, да бжде поставенъ на разглеждане, на дневенъ редъ.

За да приключи съ последствията отъ тая стопанска и финансова криза въ нашата страна, ще ви посоча съ цифри още единъ път, че действително вътрешната стопанска и финансова политика на правителството на Демократическия сговоръ, въпръки приказките отъ тукъ (Сочи болшинството) и постоянните увърения отъ министерските маси, води страната къмъ една неминуема катастрофа.

Азъ ви казахъ, че несъстоятелноститъ сж се увеличавали. По години тй вървятъ така: въ 1920 г. — 9, въ 1921 г. — 11, въ 1922 г. — 18, въ 1923 г. — 28, въ 1924 г. — 60, въ 1925 г. — 90, въ 1926 г. — 113, а презъ 1927 г., споредъ досегашните сведения, — 150. Увеличилъ се е въ сжщото време и броятъ на сждебните търговски мораториуми, които презъ 1926 г. сж стигнали цифрата 99. Сумата на протестираните полици сжко така расте кресцендо. Презъ 1920 г. сж били протестирани 43.000 полици на сума 505 милиона лева, презъ 1926 г. сж били протестирани 206.142 полици на сума 1.820.000.000 л. Това сж цифри, които говорятъ за резултатите отъ стопанската и финансова политика, която правителството на Демократическия сговоръ е следвало досега.

За да излезе отъ това положение, правителството на Демократическия сговоръ има само една единичка надежда — това е външниятъ заемъ. Но тоя заемъ какво ще донесе за българското стопанство? Ние имаме вече единъ примъръ. Ние имаме така наречения бжжански заемъ. Този заемъ донесе голъми финансови тежести на нашата страна, затуй защото покрай него ние трббваше да уредимъ старитъ смътки на нашата държава къмъ Франция. Но изнесе се сжко така, че отъ тоя заемъ до този моментъ сж внесени въ нашата страна 102 милиона лева, за да се изнесатъ отъ нашето държавно съкровище 134 милиона лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не е вѣрно. До този моментъ сж внесени 400 милиона лева и сж платени дългове за други 400 милиона лева, значи, всичко 800 милиона лева. Вие, които сте въ невежество, трбба да знаете това.

А. Стояновъ (раб): Ние виждаме, следователно, че този бжжански заемъ не ще да донесе нѣщо, нито за разрешение на въпроса за бжжанците, нито за възстановяване на нашия стопански животъ.

А новиятъ заемъ — това не се скрива отъ самото правителство — нѣма да бжде единъ заемъ, който да нахълта, да отиде въ производство, въ стопанство, въ икономическия животъ. Той ще бжде единъ заемъ, за да може да се даде на Народната банка възможностъ да плаща задълженията къмъ чужбина и да плаща ония задължения, които Българската народна банка, респективно държавата, има къмъ частните кредитори въ нашата страна. Вие знаете, че онѣзи, които сж извършвали държавни постройки, има да взематъ суми отъ нашата държава, но тя не може да имъ ги даде, и тй смѣтатъ отъ този заемъ да получатъ своите вземания. Вие знаете сжко така, че, за да може да посрѣща своите задължения, правителството на Демократическия сговоръ посегна и върху съставянията на държавните чиновници, върху пенсионния фондъ, върху фонда за обществените осигуровки, следователно, то ще иска съ този заемъ да плаща своите борчове.

Но, като се има предъ видъ миналото на нашите държавни заеми, трбба да се знае, че нѣма държавенъ заемъ, който да нѣма политическа подкладка. Онзи, който ще иска да даде заемъ, при това положение на нашата страна, той ще иска обезателно да я върже къмъ своята колесница, съ огледъ на политическия и други перспективи, които неговата държава ще води било на Балканите, било на далечния изтокъ. (Възвращения отъ сговористите)

Въ сжщото време трбба да знаемъ — това се посочва и въ чуждите страни — че търсенето на държавни заеми е голѣмо, а въ сжщото време финансовите срдства и на тия, които отпущатъ заемите, сжко така се намаляватъ, и че условията, при които ще бжде сключенъ този държавенъ заемъ, ще бждатъ действително непоносими за нашето стопанство и за нашия народъ. И поради това очите на Народното събрание не трбба да бждатъ обърнати къмъ външни заеми, а трбба да се намърятъ срдства и начини, да се заздравя стопанството, да се заздравя икономическия животъ и да се направятъ нужните съкращения въ държавния бюджетъ, за да може полека-лека да се стабилизира нашата страна.

С. Савовъ (д. сг): Кажете къде да направимъ икономии!

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Това тежко стопанско и финансово положение се отразява най-зле, най-чувствително върху живота на работническата класа заради туй, защото неограничената спекула съ предметите отъ първа необходимостъ докара една скжпотия, която се вижда отъ следните цифри: въ 1922 г. индексътъ на посжпването е билъ 3.085; въ 1923 г. — 3.191; въ 1926 г. — 3.830.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На кои предмети?

А. Стояновъ (раб): На най-употрѣбяваните предмети.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На всички предмети, които се произвеждатъ у насъ.

А. Стояновъ (раб): Напримѣръ, на облѣклото.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Колко е?

А. Стояновъ (раб): Презъ 1923 г. индексътъ на посжпването е билъ 2.976, а въ 1926 г. — 3.176.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не ти е вѣрна цифрата.

А. Стояновъ (раб): Това сж официални цифри на Дирекцията на статистиката.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ще ги провѣримъ.

А. Стояновъ (раб): Провѣрете ги. — А за храната индексътъ на посжпването е билъ: въ 1923 г. 2.335; въ 1926 г. 2.760.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: 2.760 какво е?

А. Стояновъ (раб): Това го дава Дирекцията на статистиката. Това показва, че имаме едно посжпване на най-необходимите предмети, а именно на облѣклото и на храната; да оставимъ настрана, че правителството на Демократическия сговоръ, когато дойде на власт, първата му грижа бѣше за смѣтка на многобройните наематели да облагодетелствува една шепа наемодатели и съ това да посжпи наемите съ 100% и 300%. Това посжпване на живота не можа да се не отрази и върху положението на работническата класа въ единъ моментъ, когато на сжщото това работничество надницата е намалена.

Т. Ерменковъ (д. сг): Ти си единъ купувачъ на мъртви души, г. Аврамъ Стояновъ! Нищо повече отъ това!

А. Стояновъ (раб): Това намаление на покупателната способностъ на работническата класа води сжщата къмъ злощастия. И ние виждаме, че злополуките — което говоръ за израждането на тая класа — се увеличаватъ. Докато въ 1922 г. е имало 582 злополуки, въ 1923 г. тй сж били 600, а въ 1924 г. — 683. Въ сжщото време и смъртността се е увеличила извънредно много. Въ 1926 и 1927 г. имаме за сжщитъ 80 града презъ сжщия месецъ 1506 смъртни случая.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вземали сте данните за смъртността само за единъ месецъ.

А. Стояновъ (раб): Това дава статистиката.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А бе статистиката дава сведения за години, а ти си избралъ само за единъ месецъ.

А. Стояновъ (раб): Статистиката това дава.

Министър-председател А. Ляпчевъ: (Къмъ сговориститѣ) Не знамъ колко е вѣрно това, но интересенъ е методътъ му и изчисленията.

И. Лѣкарски (д. сг): Каквото му изнася, това взема.

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Азъ твърдя, че, въпреки апострофитѣ на г. министър-председателя, ако се взематъ цифритѣ за смъртността за цѣлата година, ще ни дадатъ пакъ сѣщия резултатъ — едно увеличение на смъртността.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Защо си взелъ тогава цифритѣ само за единъ месецъ? Вземи цифритѣ за цѣли години.

А. Стояновъ (раб): Азъ ги цитирамъ така, както ги намирамъ въ сведенията на Дирекцията на статистиката.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тя дава сведения за години.

А. Стояновъ (раб): Ще ви приведа и цифри за смъртността специално отъ туберкулозата. Презъ м. юний 1926 г. сѣ умрѣли 209 души; презъ сѣщия месецъ въ 1927 г. сѣ умрѣли 223 души.

К. Куневъ (д. сг): Кой е виновенъ? Въ Русия не умираатъ ли?

А. Стояновъ (раб): Това показва, следователно, че смъртността отъ туберкулозата, която е една социална болестъ и която се дължи на изтощението силитѣ на работническата класа, се увеличава и тя сведочи за онова лошо положение, въ което се намира работникътъ въ нашата страна.

С. Савовъ (д. сг): Отъ твоего семейство колко души сѣ умрѣли? Кажи! Защо мълчишъ като кютюкъ?

А. Стояновъ (раб): Когато заплатитѣ се намаляватъ; ...

С. Савовъ (д. сг): Намаляватъ се! ...

А. Стояновъ (раб): ... когато трудовитѣ условия се влошаватъ; когато виждаме да се увеличава работното време, да се въвежда работенето на акордъ, каквото е въ мината Перникъ, на кутурица и т. н., презъ 1923 г. производителността на единъ работникъ е 542 тона, а презъ 1925 г. имаме тая производителностъ покачена на 660 тона. А въ сѣщото време, както ви посочихъ и миналия пътъ, смъртността въ мината Перникъ, се е увеличила двойно.

С. Савовъ (д. сг): Не е вѣрно това. Какво разправячтъ!

А. Стояновъ (раб): Отъ 55% отъ 1925 г. злополукитѣ въ мината Перникъ сѣ се увеличили на 65% въ 1926 г. Значи, за смѣтка на изхаживане жизненитѣ сили на работническата класа, вие увеличавате доходитѣ на капиталистическата класа.

Въ сѣщото време ние виждаме, че правителството на Демократическия сговоръ не прави абсолютно нищо за приложение на трудовото законодателство. Азъ имамъ случай и по-рано да изтъкна отъ тая трибуна онова голѣмо безгрижие на Министерството на труда, що се касае до съблюдаване полагането на трудовитѣ закони. Въ миналата сесия, когато говорихъ, ме апострофираха — мисля, че и сега г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда ще ме апострофира — че не е вѣрно. Но азъ твърдя, че трудовитѣ закони, указътъ за 8 и 6-часовия работенъ денъ не се прилагатъ въ 80% отъ нашитѣ предприятия. Нѣщо повече, ние бѣхме свидетели на случаи, като тоя въ захарната фабрика въ Пловдивъ: да отиде помощникъ-инспекторътъ на труда да направи ревизия въ фабриката и да бѣде изхвърленъ отъ директора като единъ парцалъ, да му се каже: „Ти не можешъ да стъпишъ тукъ безъ мое знание“. И азъ не зная, какъ е отговорено на искането на помощникъ-инспектора за произвеждането на анкета и за подвеждането подъ отговорностъ на директора, който е оказалъ съпротивление на властта. Азъ си представявамъ, какво би било, ако туй бѣше извършено отъ единъ работникъ! Веднага щѣше да бѣде обявенъ за конспираторъ и противоотечественикъ, щѣше да бѣде заведенъ въ

участъка и набитъ хубаво. Обаче на този директоръ, който си е позволилъ да се гаври предъ лицето на работникитѣ по такъвъ единъ начинъ съ представителя на официалната властъ въ време на изпълнение на неговия дългъ, азъ не знамъ какво е направено досега.

Ние имаме единъ законъ за така нареченитѣ обществени осигуровки.

Министъръ Ц. Бобошевски: Какво съмъ кривъ азъ, какво е криво министерството, че нѣкакъвъ си директоръ на фабрика извършилъ престѣпление?

А. Стояновъ (раб): Вие трѣбваше да го накажете за това, че е оказалъ съпротивление на държавенъ органъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Има редъ за туй.

А. Стояновъ (раб): Нищо не е направено.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Какъ да не е направено! Този помощникъ-инспекторъ на труда трѣбва да е билъ нѣкакъвъ голѣмъ простакъ, за да идвате сега Вие лично тукъ да говорите по това.

А. Стояновъ (раб): Никакъвъ простакъ!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Той ще състави актъ и ще го даде направо на прокурора.

А. Стояновъ (раб): Ще дойда по-нататкъ и до прокуроритѣ. — Има, както казахъ, законъ за общественитѣ осигуровки. Чл. I отъ него казва: „Всички работници сѣ задължително осигурени“. Господаритѣ, обаче, за да избѣгнатъ плащането на вноски, не издаватъ работнически книжки на своитѣ работници. Трѣбва организациитѣ да се застъпватъ, за да принудятъ нѣкой господаръ да издаде осигурителна книжка на нѣкой работникъ, който, съгласно закона, е задължително осигуренъ. Трудовитѣ инспекции не правятъ абсолютно нищо въ това отношение, защото тѣ иматъ полза отъ това: когато трѣбва да се подпомогне работникътъ, казватъ му: „Ти не си осигуренъ“. Следователно, тоя законъ, поради бездействието на Министерството на търговията, промишлеността и труда, и до днешенъ си остава мъртва буква, защото при една работническа класа, която споредъ статистиката брой 700 хиляди души, ние имаме осигурени едва около 170 хиляди души.

С. Савовъ (д. сг): Посмали, манго! Нѣмаме толкова работници.

А. Стояновъ (раб): По-нататкъ, имаме законъ за настаняване на работа и осигуряване при безработица. И този законъ не се прилага. Той влѣзе въ сила отъ 1 януарий 1927 г. Въ тоя законъ се казва, че се подпомагатъ всички работници отъ индустрията, отъ занаятитѣ, отъ земледѣлието, които поне 4 месеца презъ годината сѣ си изкарвали прехраната чрезъ наемънъ трудъ. А Министерството на търговията, промишлеността и труда издава едно окръжно, чрезъ което се суспендира тоя законъ. Въ това окръжно се казва: за безработни ще се признаватъ само ония работници, които сѣ масово уволнени, както е случалъ сѣ работникитѣ въ тютюневитѣ складове или въ нѣкои други предприятия. Следователно, единъ работникъ, който си плаща вноскитѣ по закона за настаняване на работа и пр., обаче работи въ едно занаятчийско предприятие, щомъ бѣде уволненъ, той, съгласно това окръжно, не може да се ползува нито отъ помощъ, нито пъкъ за него се грижатъ бюрата за настаняване на работа. Ето, по тоя пътъ на суспендиране законитѣ сѣ едно окръжно или на неизпълнението имъ вървите вие, когато се касае до закрила на труда, до приложение на трудовитѣ закони. Вие, които дойдохте на властъ въ името на реда и законността и които проглушихте свѣта, че ще изпълнявате законитѣ, питамъ ви: защо презъ вашето 4-годишно управление не приложихте, въпреки искането на работническата класа, чл. 25 отъ закона за хигиената и безопасността на труда? Защо вие не дадохте възможностъ на работническата класа сама да посочва помощникъ-инспекторитѣ, за да може тя непосредствено да участвува въ контрола по приложението на трудовитѣ закони?

Министъръ Ц. Бобошевски: Вие сами не сте съгласни помежду си. Азъ не мога да слушамъ едни синдикати.

А. Стояновъ (раб): Слушамъ азъ смѣшния отговоръ на г. министра на търговията, промишлеността и труда.

„Вие“, казва, „не сте единни“. Това не е мотив. Може да има 110 организации, обаче работническата класа е една и когато тя избере, той ще бъде неин представител.

Министър Ц. Бобошевски: Григоръ Дановъ ще претендира.

А. Стояновъ (раб): Едно отъ последиците на лошото финансово и стопанско положение на страната, г. г. народни представители, е безработицата. Колкото и да се отрича тя, обаче, фактите бодат, че въ нашата страна имаме една голѣма безработица; имаме съ хиляди работници, които се скитатъ изъ голѣмитъ градове да търсятъ прехрана; имаме маса интеллигентенъ свѣтъ, както посочи отъ тукъ г. Христо Статевъ, който свѣтъ се трупа въ канцелариите, въ министерствата да търси работа. Ние не можемъ да отменимъ тоя фактъ и да не вземемъ нужните мѣрки срещу него. Ние ще трѣбва да измѣнимъ закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица, за да го пригледимъ така, щото той да отговори на нуждите на безработните. Трѣбва да се предвиди нужното за тяхното материално подпомагане и въ сѣщото време да се създадатъ държавни предприятия, окръжни и общински, където да се приложи трудътъ на безработни. Азъ ще ви посоча какъ правителството на Демократическия сговоръ, въ лицето на негови партизани, се бори срещу безработицата. Строи се една линия между Хасково и Мостанлъж и, вмѣсто да се даде възможностъ държавата сама да вземе безработни, за да ги настави на работа, явяватъ се мѣстни партизани на Демократическия сговоръ, взематъ работата на акордъ по една висока цена, 45 л. на кубикъ, и я даватъ впоследствие на безработни, но не по 45 л. на кубикъ, ами по 20—25 л., построяватъ разни бараки, отварятъ лавки, за да се хранятъ работниците, и въ края на краищата работниците се принуждаватъ да взематъ пари въ заемъ, за да се върнатъ въ Хасково и други по-далечни мѣста. Следователно, дълъгъ е и на държавата, и на Парламента да погледне по-сериозно на този голѣмъ въпросъ за безработицата и да се намѣрятъ начинъ и сръдства, както посочваме ние, за по-ефикасна борба срещу нея.

Въпросътъ за безработицата е тѣсно свързанъ съ въпроса за настаняването на бѣжанците. Една голѣма частъ отъ бѣжанците намира своето препитание въ тютюневите складове, въ занаятчийството, въ амбулантната търговия, която сега вие искате да ограничите. Разрешението на въпроса за безработицата зависи отъ въпроса за настаняването на бѣжанците, но въ това направление сѣщо така не е направено нищо, което да се почувствува.

И. Бояджийски (д. сг): На бѣжанците изрично се позволява да се занимаватъ съ амбулантна търговия. Защо разправяте, че имъ се отнема това право? Защо демагогствувате?

А. Стояновъ (раб): Постановленията на закона фактически имъ отнематъ това право.

И. Бояджийски (д. сг): Въ закона изрично е казано, че бѣжанците македонци иматъ право да се занимаватъ съ амбулантна търговия.

А. Стояновъ (раб): И ние виждаме, че за настаняването на бѣжанците, за облекчението на тяхната сѣбда — както се изнесе тукъ и отъ представителя на македонската група — правителството не е направило почти нищо. Напротивъ, напоследѣкъ се изнесе, че онова, което се даваше на бѣжанците въ видъ на облигации, сѣщо така е спрѣно напоследѣкъ да имъ се дава.

Цѣлата тая политика на Демократическия сговоръ донася едно видимо за всѣки единъ обективенъ наблюдател, освенъ за онези, който стои на властническата маса, повсемѣстно негодувание срещу управлението и срещу политиката на Демократическия сговоръ. Има негодувание всрѣдъ селяните, има негодувание всрѣдъ работническата класа, има негодувание всрѣдъ занаятчиите, има негодувание въ собствената сръда на Демократическия сговоръ. При това негодувание, повсемѣстно и ясно манифестирано, правителството на Демократическия сговоръ не усвоява политиката на разрешението голѣмитъ социални, икономически и финансови въпроси, които стоятъ въ основата на това негодувание, а се мѣчи по пѣтицата на открития, на физическия тероръ да задуши това негодувание и въ сѣщото време да закрепи своята власт.

И действително, каква е политиката на Демократическия сговоръ, която трѣбва да донесе, както се говори на

всѣкъде, омировотворението въ нашата страна? Какъ и съ какви мѣрки Демократическиятъ сговоръ смѣта да удуши това негодувание, което, безспорно, съществува? Щомъ въ сръдката на работническата класа, въ сръдката на занаятчиите и въ сръдката на селяните се появя негодувание, ние виждаме, че отговорътъ на Демократическия сговоръ е готовъ: „Отново се надига еднофронтовството, отново се надига болшевизмътъ въ нашата страна“. (Възражения отъ сговористите) Обяви ли се стачка, веднага се казва, че не е продиктувана отъ лошите трудови условия, въ които работятъ работниците, а е подбутната отъ Москва. И вие знаете какъ се смаза стачката на работниците, келнери въ Градското казино; вие знаете какъ се смаза стачката въ вагонната фабрика въ Дръново, дето бѣха арестувани повече отъ 30 души, бѣха бити и бѣха интернирани; вие си спомнете какъ се приключи стачката на тютюневите работници въ София, дето административната властъ, следъ като видѣ, че ще бждатъ наложени исканията на работниците, се намѣси, стреля, би по улиците и въ циркъ Добричъ тютюневите работници, които се бѣха събрали тамъ. Всѣка борба на работническата класа се таксува за болшевизъмъ. Когато се свикватъ събрания, властта се явява и ги разтуря, както е случалъ съ събранието на тютюневите работници въ София, както е случалъ съ събранието на дърводѣлците и съ редица събрания на работниците въ Сливенъ, Хасково, Русе, Варна и т. н., независимо, че навсѣкъде, когато работниците се явятъ да искатъ разрешение да свикатъ събрание, имъ се казва: „Не може“. Защо? Ние, които не правимъ демагогия и не се криемъ задъ нищо, изтъкваме необходимостта да се даде възможностъ на работническата класа да се защитава така, както се защитава противната ней капиталистическа класа. Така, както има търговски съюзъ, така, както има съюзъ на фабрикантите, съюзъ на мелничарите, съюзъ на тютюневите търговци, не може да нѣма и професионални организации на работническата класа, които да защитаватъ нейните интереси. Тѣзи професионални организации не ги позволяватъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Вие приказвате на работническата класа за китайската революция.

А. Стояновъ (раб): Вие искате организациите на работническата класа да бждатъ сломенни, да не имъ се позволява абсолютно никакъвъ животъ. Въ мотивите на закона за училищата и дружествата, който се наложи на нашата страна отъ военно-контролния органъ и който се внесе за одобрение въ Народното събрание отъ тогавашния воененъ министъръ Коста Томовъ презъ земледѣлско време, стои, че по искане на военно-контролния органъ, за да не се въоръжаваме по околень начинъ, да не се обучаватъ и събиратъ военни сили отъ българския народъ, се създава този законъ съ своите ограничения. Тоя законъ просъществува 1922 и 1923 г. до 9 юний. Земледѣлското правителство, което го внесе, което знаеше мотивите за неговото вънасяне, което знаеше целите, които той преследва, не го приложи спрямо професионалните организации на работническата класа затуй, защото тѣ не могатъ да бждатъ подведени подъ този законъ. Но следъ 9 юний тогавашниятъ министъръ на вътрешните работи г. Русевъ свършено произволно и противозаконно издава едно окръжно, съ което подвежда професионалните съюзи, професионалните организации подъ тоя законъ.

Нѣкой отъ сговористите: Кой се криеше задъ тѣзи съюзи?

А. Стояновъ (раб): Работниците се криеха.

Сѣщиятъ сговористъ: Питайте редактора на в. „Новини“.

Г. Нешковъ (д. сг): Вие казахте завчера на събранието, че искате революция и унищожение на всички партии. Това е лицемерство, което говорите сега.

А. Стояновъ (раб): Азъ ще Ви отговоря, за да не Ви дамъ възможностъ, преследвайки своите фашистски и диктаторски цели, да злоупотрѣбвате съ едни изрази, които нѣматъ нищо общо съ това, което Вие казвате.

Г. Нешковъ (д. сг): Кажете отъ трибуната, поддържате ли това, което сте казали на събранието завчера?

А. Стояновъ (раб): Съ това противозаконно окръжно министърътъ на вътрешните работи тогава, г. Русевъ,

постави подъ похлупакъ развитието на професионалните организации.

Х. Калфовъ (д. сг): Имаше ли до септемврийските месеци нѣкакви разтурвания на професионални организации? Отговорете на този въпросъ. Анализирайте условията и тогава говорете.

А. Стояновъ (раб): Но работниците, за да дадатъ всички доказателства, че желаятъ да се движатъ въ рамките на законитѣ, нѣщо повече, за да докажатъ, че тѣ не криятъ въ своитѣ организации по-други замисли, се съгласиха да се подчинятъ даже и на това окръжно. И вие виждате, образува ли се работническо професионално дружество, веднага уставитѣ му се поднася на околийския началникъ, за да го даде да се утвърди. Тѣ се подчиниха на това беззаконие на правителството на Демократическия сговоръ и почнаха да даватъ уставитѣ си на министра на вътрешнитѣ работи да ги утвърждава.

Н. Топаловъ (д. сг): За какви беззакония разправяте? Трѣбва да сте нахалъ, за да приказвате такива глупости.

А. Стояновъ (раб): Правителството на Демократическия сговоръ създаде закона за защита на държавата, за който ще говоря по-нататъкъ, въ който изрично се казва, че по този законъ се преследватъ организации и лица, които искатъ да си служатъ съ такива и такива методи. Но въ него изрично се подчертава, че не може да се преследватъ лицата, които сѣ принадлежали къмъ известна политическа организация. Обаче, когато едно дружество на работници иска да му се завѣри уставитѣ, Министерството на вътрешнитѣ работи, чрезъ отделиението за социални грижи, отговаря: „Уставитѣ ви не може да се завѣри, защото въ дружеството влизатъ бивши комунисти“. Това е едно беззаконие. Ако преди събитията вървѣха подиръ комунистическата партия повече отъ две хиляди души, азъ ви питамъ: вие тия хора лишавате ли ги отъ граждански и политически права? Вие нѣмате това право. Това е единъ произволъ на административната властъ, за да тъпче и спъва борбата на работническата класа. Парламентътъ ще трѣбва да отмени това беззаконие на Министерството на вътрешнитѣ работи, като вмѣни въ дългъ на министра на вътрешнитѣ работи да премахне това противозаконно окръжно, за да даде възможностъ да се спази конституцията, въ името на която вие дойдохте на властъ.

Н. Топаловъ (д. сг): Вие за коя конституция приказвате? За тази, която искате да униожите ли?

А. Стояновъ (раб): При това тежко положение на нашата страна, излѣзла отъ рамките на нормалното икономическо и стопанско развитие, излѣзла отъ рамките на ония обществени условия, при които може да се развива всеестранно, ние видѣхме, че почти въ цѣлата страна се яви една язва, противъ която Работническата партия се бори и ще се бори въ бъдеще — тази язва е разбойничеството. По пѣтица, въ градове, около села излѣзоха хора, които вършатъ грабежи. Ние нито ги насърчаваме, нито ги одобряваме, нѣщо повече, ние ги осъждаме. Въ сѣщото време нашата съседка Сърбия, изхождайки отъ свои политически съображения, използва емигрантитѣ, които, следъ събитията въ нашата страна, отидоха тамъ, намѣри въ срѣдата на емигрантитѣ хора корумпирани, хора продажници, които се съгласиха да станатъ маща на нейната политика, да вършатъ обири въ нашата страна и въ сѣщото време да вършатъ четнически нападения. Работническата партия осъжда тия четнически нападения и тия грабежи. Обаче ще трѣбва да се констатира, че ягаци на тия разбойници отъ Сърбия се явяватъ органи на властѣта, напр. представитѣ въ Кула и околийскиятъ началникъ въ Видинъ. Всѣки опитъ на правителството, на онѣзи, които задъ това искатъ да скриятъ свои по-далечни цели, да отождествятъ работническото дѣло, работническата класа, Работническата партия съ вулгарното разбойничество, съ четниството, съ убийствата, е само една клевета, която вие искате да използвате за вашитѣ реакционни замисли. Ние осъждаме разбойничеството, четниството, убийствата; ние заедно съ всички ще се боримъ противъ тѣзи язви въ нашия политически животъ, които се дължатъ на вашата политика.

И. Лѣкарски (д. сг): По кой начинъ ще се борите?

А. Стояновъ (раб): Като подобришь положението на тѣзи маси, като повдигнешъ съзнанието на работничес-

ството и на селячеството, че не е този пътътъ за подобрието на личното му и обществено положение.

И. Лѣкарски (д. сг): А кой е другиятъ пътъ?

А. Стояновъ (раб): Азъ ще ви кажа по-нататъкъ. Тѣзи ексцеси въ нашия общественъ животъ правителството на Демократическия сговоръ използва въ своята борба срещу своитѣ политически противници.

С. Савовъ (д. сг): Ти да си благодаренъ на Демократическия сговоръ, че те търпи тукъ.

А. Стояновъ (раб): Ние сме свидетели какъ въ Ловенско, въ Луковитско безъ съдъ и присѣда се избиватъ хора, които се обвиняватъ, че били ягаци на този или онзи разбойникъ. Тукъ, подъ носа на столицата, въ с. Искрецъ е обявено безъ законъ военно положение и полицейски часъ до 7 ч. вечерта. Освенъ това, никой отъ селото не може да го напусне или отиде на друго мѣсто безъ откритъ листъ. Явно е, че по този начинъ се суспендиратъ законитѣ.

По-нататъкъ тази насилническа политика се проявява и върху печата. Вие виждате презъ день, презъ два, полицията, безъ всѣкакво разрешение и нареждане на отговорната властъ, на прокурорството, конфискува вестници. Ние виждаме, че освенъ това околийски началници, секретарь-бирници, кметове и т. н. задържатъ въ своитѣ управления купища отъ тѣзи вестници, безъ да ги даватъ на абонатитѣ и съ това ощетяватъ редакциитѣ.

И. Лѣкарски (д. сг): Васъ не ощетяватъ.

А. Стояновъ (раб): Ето и тази сутринъ идва единъ агентъ отъ Дирекцията на полицията въ печатницата, където се печати синдикалниятъ органъ „Единство“, и казва: „Вестникътъ е конфискуванъ“. Защо? Вестникътъ не е излѣзълъ, за да видите какво съдържа. Отивамъ въ прокурорството, казватъ: „Нѣма заповѣдъ“. Справямъ се и съ Дирекцията на полицията, където бѣха прибрали вестника още неотпечатанъ. Казватъ ми: „Станало грѣшка“. Върнаха вестника. Обаче, следъ единъ часъ, отъ сѣщата тая дирекция пакъ бѣха пратени двама стражари, за да чакатъ да излѣзе вестникътъ и да го заграбятъ. Защо е тоя тероръ срещу този вестникъ, който съществува възъ осгва на законитѣ и който се съобразява съ тия закони, ако не за да се спъне легалното проявление на работническата класа, да се втикне въ единъ пътъ чуждъ на нейнитѣ борби и за да може да се използва, повтарямъ още единъ пътъ, за пелитъ на реакцията въ нашата страна?

А. Пиронковъ (д. сг): Чий органъ е в. „Новини“?

Х. Калайджиевъ (раб): Независимъ вестникъ е.

А. Стояновъ (раб): Азъ нѣма да отговарямъ на провокаторскитѣ въпроси на хора, които се смѣтатъ, че сѣ културни, защото вие трѣбва да разберете, че азъ говоря отъ името на Работническата партия, чийто органъ е „Работническо дѣло“. Азъ не говоря отъ името на „Новини“, който е частно издание. Кого представлява „Новини“ — питайте онѣзи, които го редактиратъ, азъ не отговарямъ за това.

А. Пиронковъ (д. сг): Кой го издава, отъ къде взема срѣдства?

А. Стояновъ (раб): И въ сѣщото време въ нашата страна продължава да действа единъ законъ изключителенъ, единъ законъ противоконституционенъ, който спъва правилния развой на обществанитѣ борби.

Т. Христовъ (д. сг): На разбойниците?

А. Стояновъ (раб): Тоя законъ за защита на държавата се използва отъ правителството на Демократическия сговоръ за спъване развой на работническото движение.

И. Лѣкарски (д. сг): За спъване развой на разбойничеството.

А. Стояновъ (раб): Тоя законъ се използва отъ кметове, околийски началници и отъ всички срещу борбитѣ на работническата класа. Азъ ще ви посоча какъ и доколко нашата полиция, вмѣсто да бѣде онзи органъ, който трѣбва да пази имота и честта на гражданитѣ, се явява като единъ

органъ, който съчинява процеси, за да може да оправдае своето съществуване. В. „Миръ“ пише: (чете) „Миналата година Ломският окръжен съдъ гледа углавното си дѣло № 455 — 1926 г. по убийството на Димитъръ Марковъ, яйчаръ отъ гр. София, обвиняемитъ по което се бѣха признали предъ полицията и по внушението ѝ, както обясняваха тѣ, нѣкои отъ тѣхъ признали и предъ следователя, че сж убийцитѣ на сжщия, въпрѣки че никакви други тѣрсени докази противъ тѣхъ не сж открити. Предъ сжда сжщитѣ обясняватъ, че самопризнанието, дадено отъ тѣхъ, е изтрѣгнато съ нечувано насилие отъ полицията. Съдътъ ги оправда, като намѣрилъ, че самопризнанието имъ е опорочено и неподкрепено отъ никакви други доказателства.

„Апелативниятъ съдъ, при особено мнение на единъ отъ сжднитѣ отъ състава на сжщия съдъ, е приелъ, че самопризнанието на обвиняемитъ било действително и ги осжда на смъртъ. Тая присжда е утвърдена отъ Върховния касационенъ съдъ. Значи, сждбата е решена вече на тримата по това убийство. Остава само милостта на Негово Величество Царя да имъ спаси живота. Ненадѣйно, обаче, се явява единъ свидетелъ очевидецъ, който твърди, че е срещналъ и видѣлъ, когато трупътъ на убития Д. Марковъ е откаранъ съ колата и воловетъ на Илия Еленковъ отъ с. Дрѣновецъ, Ломско, като самата кола е карана отъ зетя на сжщия, Павелъ, придруженъ отъ други две лица. Сжщитѣ, за да избѣгнатъ срещата си съ свидетеля, стремещи се да останатъ непознати, сж избързали напредъ точно къмъ мѣстото, където трупътъ на убития въ последствие е намѣренъ.

„По тоя случай е извършено дознание и, по предложение на прокурора, е образувано следствено дѣло № 301 отъ 1927 г. на Ломския сждия-следователъ. Какво е открито и установено по него, това за сега се замѣчва въ интереса на следствието.

„Вчера стана известно друго едно „самопризнание“ отъ тоя родъ, направено, по всѣка вѣроятностъ, споредъ Ломската полиция, доброволно, отъ което се установява, че преди една година и два месеца е изчезналъ отъ село Кулемахла, Ломско, младежътъ Флоро Димовъ, синъ на Дино Ф. Барболовъ отъ сжщото село, привлеченъ въ качеството на обвиняемъ въ убийството на безследно изчезналия си синъ Флоро.

„Сжщиятъ съ най-големъ подробности предъ полицията е „призналъ“, че е извършилъ убийството, а именно, че го е убилъ и заровилъ въ избата си, следъ което го изровилъ, натоварилъ на каруцата си, закаралъ край рѣка Дунавъ, вързалъ за шията му голѣмъ камъкъ и го хвърлил въ водата. . . . Почнатото по тоя поводъ следствено дѣло № 217 отъ 1927 г. на Ломския сждия-следователъ е разследвано съ голѣми подробности и поврщано отъ прокурора обратно на следователя да бжде тѣрсенъ трупътъ на убития Флоро по течението на р. Дунавъ.

„Обвиняемиятъ по това дѣтеубийство Дино е задържанъ по горното следствено дѣло още въ началото на м. юлий м. г. Той разправя, че не е убиецъ на детето си, но нѣма кой да го слуша, а всѣкой му казва: „Ти си убиецътъ, това се разбра, но си кажи истината, защо я криешъ“.

„Вчера, обаче, на 9 т. м., за общо учудване на мало и голѣмо, въ с. Кулемахла, Ломско, се върналъ въ дома си мнимубитиятъ синъ на нещастия въ затвора набедеи баща и разказва, че поради недобритѣ обноски на мащеха си избѣгалъ, безъ да се обади на баща си, въ с. Долна-Гнойница, Орѣховско, където е слугувалъ до това време, безъ да се обажда“.

Г. Нешковъ (д. сг): Какво искате да покажете съ това?

А. Стояновъ (раб): Това показва, че нашата полиция се е преобърнала въ едно учреждение страшно, където съвършено невинни хора, какъто е този старецъ, биватъ принудавани да признаятъ, че сж извършили най-големъ престѣпления — ако такова престѣпление може да се извърши, да убие сина си, собствената си рожба — и впоследствие да ги осждатъ на смъртъ!

При разглеждането на процеса въ Пловдивъ срещу ония, които вие наричате конспиратори и които, споредъ васъ, подравяли устоятѣ на нашата държава, се разкриха следнитѣ данни: (Чете)

„Подсждимиятъ обяснява още, какъ при звѣрски мъчение му е искано да признае, първо, че и директорътъ на тютюневата фабрика „Зора“ Д. Т. Спасовъ влизалъ въ тѣхната организация, която той финансиралъ съ 200.000 л., че въ сжщата организация влизали още д-ръ Салчевъ, д-ръ Семерджиевъ и други; и второ, настоятелно инквизиторитѣ искали отъ жертвата си да пише въ дознанието, че избѣга-

лиятъ Гаврилъ Савовъ (псевдонимъ Гѣлю) му казвалъ и го увѣрявалъ, че бившиятъ главнокомандующъ генералъ Жековъ ималъ болшинството отъ офицерството на своя страна, че той щѣлъ да направи превратъ за завземането на властта, следъ което ще легализира работническото движение и пр.

„Разпитътъ на тоя подсждимъ продължи четири и половина часа. Сжщиятъ день се разпита още и обвиняемиятъ Рангелъ Т. Котевъ, който разказа: „На 10 декемврий 1926 г. ме вкараха въ избата на Обществена безопасностъ и ме питаха познавамъ ли македончето Д. Маджаровъ. Казахъ: Да, бѣше ми слуга. — Не останаха доволни и се нахвърлиха върху мене и почнаха да ме биятъ. Сваляха ме на земята. Удряха ме нѣколко души едновременно около 3—4 часа. Едва останахъ живъ. Единъ агентъ ми захапа ухото и искаше да го изяде. Понеже отказахъ да подпиша нѣкакви поднесени ми показания, пакъ ме биха, докато се облѣхъ въ кръвъ. Оставаше само да умира. На другия день ме качиха на единъ автомобилъ. Разхождаха ме съ автомобилъ изъ улицитѣ на квартала „Малтъкъ Парижъ“, безъ да ми се каже защо. Казахъ ми следъ това да призна каквото искатъ. Отказахъ. Подкараха ме съ автомобиля на друга страна край града. Пакъ разпитъ, пакъ отказахъ, пакъ бой и пр., и най-послед бѣхъ принуденъ да напиша диктуванитѣ ми отъ агентитѣ показания. Предъ следователя не смѣхъ да отреча всичко, защото въ Окржжния затворъ, преди да отида при следователя, презъ нощта дойдоха преоблѣчени хора съ пушки и ножъ и ни държаха на всички обвиняеми речъ, че „щѣли да се разправятъ съ всички нелегални, както тѣ си знаели“, и да му мислимъ ако измѣнимъ нѣщо отъ показанията, дадени въ Обществената безопасностъ“.

Да не чета другитѣ показания, които сж въ сжщия духъ. Когато полицантѣ въ Ломъ сж накарали единъ невиненъ баща да направи такива признания, това показва, че сжщото тѣ вършатъ и въ другитѣ краища на страната спрямо мирни граждани, за да ги изкаратъ конспиратори и съ това да бжде оправдано съществуването на този реакционенъ законъ — закона за защита на държавата.

Нѣкой отъ сговориститѣ: У Рангелъ е намѣрена пушка маузерка подъ тезгяха.

А. Стояновъ (раб): Паралелно съ този тормозъ, който се упражнява върху работническото движение открито отъ органи на административната властъ, въ нашата страна съществуватъ и така нареченитѣ неотговорни фактори, които сжщо така спъватъ работническото движение. Предъ мене въ редакцията на в. „Единство“ веднажъ се явиха двама души и ме попитаха: „Кой е авторътъ на еди коя си дописка отъ Стара Загора?“ Азъ имъ казахъ: редакторътъ. — „Не е редакторътъ, той стои тукъ, а дописката е изпратена отъ Стара Загора.“ Казвамъ имъ: има закони, ако искате да знаете, ако сте обидени нѣщо, дайте ни въ сждъ. „Никакви закони, ние сме сждии тукъ, ние ще сждимъ!“

Сжщитѣ тѣзи фактори се явяватъ въ работнически събрания, въ работнически организации и заплашватъ, тероризиратъ отдѣлни членове. Още навремето ние изнесохме факсимилето на едно анонимно писмо, изпратено до секретаря на общото работническо дружество въ Етрополе, въ което писмо се казваше: „Ти, или ще се подчинишъ да се махнешъ, да не бждешъ секретаръ на дружеството, или ние ще те убиемъ“.

С. Савовъ (д. сг): Бре!

А. Стояновъ (раб): . . . „Никакви извинения, за тебе не ни е жалъ, но ни е жалъ за твоята майка и за твоя братъ“.

Е добре, този повсемѣстенъ тероръ срещу работническото движение създава пертурбации въ нашия общественъ животъ. Той не води къмъ онова омиротворение, което вие искате. Той прѣчи и ще продължава да прѣчи за финансовото и стопанско заздравяване на нашата страна. Тоя курсъ на репресии, на изключителни закони ще трѣбва да бжде премахнатъ, защото това е единственото условие, за да може страната да влѣзе въ релситѣ на своето нормално развитие.

Паралелно съ тоя курсъ се явява и друго едно повсемѣстно явление — корупцията. Вие се мъчите да омаловажите тоя фактъ, вие се мъчите да докажете, че корупция има само въ отдѣлни случаи и, второ, вие се оправдавате, като казвате: „Добре, хората сж открити, наказваме ги. Какво искате повече отъ насъ?“ Ние смѣтаме, че

корупцията не е единичен факт, че тя не се дължи на злата воля на отделни личности, но че тя е една система, която придружава управлението на Демократическия сговор. Корупцията се шири отгоре до долу. Тя се проявява във най-високите кръгове, за да слъзее и във низините, всрѣд малките органи на властта. Вие знаете за окръжни управители, за членове на постоянната комисия и за кмета във Кърджалий, за околийския началник и за приставите във Видин, за Георги Попов тук

Отъ сговориститѣ: Е-е-ей!

А. Стояновъ (раб): . . . и за професоръ Данаиловъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какво знаете за професоръ Данаиловъ? Я кажете!

А. Стояновъ (раб): Зная за неговото дѣло във Пловдивъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Четохте ли неговото опровержение?

А. Стояновъ (раб): Четохъ факсимилето във пловдивския в. „Борба“. Четохъ още, че онова, което казва проф. Данаиловъ въ своето опровержение, не е истина.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Данаиловъ ще се обясни.

Б. Павловъ (д): „Борба“ си челъ! Вътъръ! Нищо не си челъ! Недей говори работи, които не знаешъ.

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! При това тежко стопанско положение, при тая голѣма финансова и стопанска криза, при тия изострени обществени борби се явяватъ нови неотговорни фактори, които спъватъ правилното развитие на обществените борби.

Т. Константиновъ (нац. л): (Къмъ сговориститѣ, сочейки единъ брой отъ в. „Борба“) Адвокатскиятъ съветъ е възмутенъ отъ поведението на г. проф. Данаиловъ, отъ тая проява на корупция във нашия животъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Константиновъ.

И. Бояджийски (д. сг): Ти отъ кои си?

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ съмъ националибералъ.

И. Михайловъ (д. сг): И ти ще разправяшъ за корупция!

Т. Константиновъ (нац. л): Професори вършатъ престѣпления съ користна целъ! Това е жалко!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

И. Михайловъ (д. сг): Г. Стояновъ! Защо не разправите нѣщо за ония, които обираха банки, които убиваха стражари и пр.? Защо не кажете кои сѣ главните виновници на тия действия, които каратъ държавата да се замисли за тяхното премахване? Вие само демагогствувате.

А. Стояновъ (раб): Ние слушахме само приказки отъ вашитѣ оратори. Ние смѣтаме, че тия ваши приказки не могатъ да опровергаватъ фактитѣ, които азъ изнесохъ. (Пререкания между народните представители Т. Константиновъ, И. Михайловъ и И. Бояджийски)

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ 3 години се бихъ за България.

И. Бояджийски (д. сг): Я кажи въ кое интенданство си билъ?

Т. Константиновъ (нац. л): Г. Ляпчевъ ме заложи въ пленъ по време на Солунското примирие.

И. Михайловъ (д. сг): Вашиятъ Радославовъ избѣга въ Германия. Вие ограбихте България. Срамъ и позоръ за васъ! Знаете ли, че г. Ляпчевъ е причина да дойдете сега тукъ? (Пререкания между Т. Константиновъ, И. Михайловъ и И. Бояджийски)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, г. Константиновъ!

И. Михайловъ (д. сг): (Къмъ Т. Константиновъ) Знаете ли Вие, че сега щѣхме да бѣдемъ подъ сръбско и ромънско иго, ако не бѣше г. Ляпчевъ? Той ни спаси, а имате още суратъ да приказвате, че г. Ляпчевъ Ви билъ заложитѣ въ пленъ!

Т. Константиновъ (нац. л): Ти не можешъ да разберешъ тая работа. Примирието бѣше актъ на поражение, актъ на малодушие. Това го помнете.

И. Бояджийски (д. сг): Радославовъ предаде България. Какво искате вие? Да дойдѣха сърбитѣ и гърцитѣ тукъ и да обърнатъ нашитѣ огнища на пепелища ли?

Т. Константиновъ (нац. л): Много се лъжете.

И. Михайловъ (д. сг): Вие сте разбойници! Имате сурата да говорите! Засрамете се!

М. Момчиловъ (нац. л): Ама тия „разбойници“ ви докараха до тая власт. И ние заедно съ васъ управлявахме. (Шумъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, тишина, г. да.

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Това тежко вътрешно положение на нашата страна, което се характеризира съ тая остра стопанска и финансова криза, се придружава отъ едно сѣщо така опасно и неблагоприятно външно положение. Международното положение въ настоящия моментъ се охарактеризирва като опасност отъ една близка война. Азъ казахъ преди малко, че договоритѣ за миръ, . . .

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Имате сурата да говорите за миръ! Цѣла Русия е въ кръвъ!

А. Стояновъ (раб): . . . които се създадоха въ Версаилъ, въ Ньои, въ Трианонъ, подготвиха, още при създаването имъ, всички ония условия, които предшествоватъ една война. Колкото ще да се казва отъ тукъ (Сочи трибуната) — както каза миналата сесия при дебатирането отговора на тронното слово правителствениятъ капанитетъ по външната политика на нашата страна г. Григоръ Василевъ — че между Англия и Франция, между Франция и Италия продължаватъ ония отношения, които съществуваша непосредствено преди войната и презъ време на войната, отъ последните събития се оказа, че това не е така. Между Франция, континентална страна, и Италия, нейна бивша съюзница, съществуватъ видими противоречия, изходящи отъ тяхните икономически интереси, противоречия, които се кръстосватъ тукъ, на Балканитѣ, и въ Сръдиземно море. И затова ние виждаме, че въ Франция и Италия съществува една политика на надпреварване за търсене на съюзници въ близкия Изтокъ. Ние сме свидетели на единъ договоръ между Франция и Югославия — единъ договоръ, който ужъ се движелъ въ рамките и въ духа на Локарно, но единъ договоръ, който разтревожи не, но който предизвика буря въ Италия и антифранцузки манифестации. Ние виждаме, следователно, въ този актъ, който се извърши вчера, подготовката на бѣдешитѣ враждебни действия. Това се пренася непосредствено до насъ. Югославия е въ единъ постояненъ конфликтъ съ Италия по въпроса за владението на Адриатическия брѣгъ и за надмощие въ Албания. Вие виждате сѣщо така, че по поводъ на този договоръ станала голѣма войнствени манифестации въ Италия срещу Югославия. И, противно на констатацията на г. Пастухова, ние трѣбва да констатираме, че голѣмитѣ европейски сили ежедневно се въоръжаватъ, колкото и да приказватъ, че сѣ противъ въоръжението, колкото и да свикватъ конференции за обезоръжението.

С. Савовъ (д. сг): Добре, че си разбралъ тия работи!

А. Стояновъ (раб): Този конфликтъ се пренася понататъкъ и ние виждаме усилия да се спечелятъ и други страни. Франция доскоро имаше своето надмощие въ Ромъния, която се изплъзна изъ нейните ръце и отиде на страната на Англия и Италия. Заемътъ, който се даде на България, сѣщо и онзи, който се проектира да се даде, сѣ единъ стремежъ да се постави България въ фалангата на тази или онази велика сила, която се готви да защитава съ орѣжие своитѣ интереси тукъ, на Балканитѣ.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Заемитъ не ги даватъ отъ държави, а Обществото на народитъ.

А. Стояновъ (раб): Ние виждаме между насъ и Сърбия, между насъ и Гърция, между насъ и Румъния едно положение на опасностъ отъ война. Нашата граница съ Сърбия е затворена. Вие виждате същевременно враждебнитъ действия на Румъния, която преди нѣколко дена устрои избиването на българи въ Добруджа и т. н. И надъ голѣмата политика на голѣмитъ страни, предимно на Англия, вие виждате, като доминираще явление, една постоянна подготовка за единъ конфликтъ между Англия и съветска Русия. Вие виждате, че Англия, съ своя стремежъ да удари съветска Русия, която я удари съ своята политика на далечния изтокъ, се готви, събира сили, отпуска заеми, въоръжава всички съседни страни, които окръжаватъ като обрѣчъ съветска Русия, инспирира вътре въ Русия и вънъ отъ нея манифестации враждебни на тази страна. Насъ ни интересува, г. г. народни представители, мира. И когато Англия подготвя една война съ една страна, която брои 150 милиона души, това значи, че този конфликтъ нѣма да се разрази само между съветска Русия и Англия, но въ този конфликтъ ще бѣде вѣвлъченъ цѣлиятъ капиталистически свѣтъ, въ това число и малкитъ страни. И когато ние говоримъ за миръ, не можемъ въ този моментъ именно да не издигнемъ гласъ противъ тази империалистическа политика на Англия срещу съветска Русия, затуй защото ще засегне и нашата черга, ще засегне чергата на българския народъ. Вие знаете 1915 г., за да не ви я припомнямъ сега.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Каква е 1915 г.? Я я припомнете да видимъ! Какво правѣхте тогава?

А. Стояновъ (раб): Нищо не правѣхъ, бѣхъ чиновникъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вашитъ другари какво правѣха?

А. Стояновъ (раб): Тогава нѣмаше работническа партия.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, вземаме актъ отъ това.

А. Стояновъ (раб): Тая борба, г. г. народни представители, която правителството на Демократическия сговоръ не иска да се съгласи, че съществува, се сочи отъ Лойдъ Джорджъ, сочи се и отъ други голѣми европейски политики. Тѣ сѣщо така въ тази подготовка, въ сѣтване отношенията съ съветска Русия и въ изгонването на Раковски отъ Франция виждатъ една политика на материални интереси, една политика, която въ края на краищата непременно ще се изрази въ единъ въоръженъ конфликтъ.

Азъ слушамъ често пѣти при тази опасностъ отъ война и тукъ, и въ другитъ страни да се сочи Обществото на народитъ като единъ институтъ, който ще запази не само мира, но който ще поправи и всички ония злини, които се струпваха върху гърба на победенитъ народи. Мнението на Работническата партия е, че Обществото на народитъ не представлява абсолютно никаква гаранция нито за възстановяването на икономическитъ и стопански сили на европейскитъ и балканскитъ народи, нито пъкъ че то е единъ институтъ, който ще запази мира въ Европа. Това мнение не е само на Работническата партия. Това мнение е на всички ония буржоазни идеолози и политици, които, участвайки непосредствено въ голѣмитъ събития, иматъ поясненъ погледъ върху близкитъ събития въ Европа и въ свѣта. Това го каза Лойдъ Джорджъ за миналогодишната сесия на Обществото на народитъ; това го подчерта лордъ Сесилъ; това го подчерта и французкиятъ представителъ въ Обществото на народитъ—че Обществото на народитъ остава само една примамка, само една картонена кула за победенитъ и малки народи, една завеса, задъ която голѣмитъ и силни капиталистически държави, въ лицето на Англия, въ лицето на Италия, въ лицето на Франция, си плетатъ своята голѣма политика и правятъ своитъ трѣскави въоръжения. Ами самъ Чембърлейнъ има доблестта да каже, че когато решенията на това Общество на народитъ засегнатъ голѣмитъ интереси на английската империя, тогава той ще предпочете интереситъ на своето отечество и следователно ще пренебрегне интереситъ на много колониални и други народи, които Обществото на народитъ иска да защити. Следователно Обществото на народитъ не може да бѣде една опора на българската външна политика въ борбата й

срещу мирнитъ договори и въ желанието й да запази мира на Балканитъ.

Работническата партия, както вънъ отъ тая сграда, така и отъ това мѣсто, е длъжна да подчертае ясно, че тя се явява защитница на мира между народитъ, че тя се явява защитница на споразумението на балканскитъ народи. Обаче, като казва това, тя смѣта, че управляващитъ въ София, въ Бѣлградъ, въ Букурещъ и въ Гърция, сѣ неспособни да създадатъ едно единение между тия народи.

Нѣкой отъ сговориститъ: Аврамъ Стояновъ ще го създаде!

А. Стояновъ (раб): Нѣщо повече. Политиката на Букурещъ, политиката на Бѣлградъ, политиката на Гърция, политиката на София за подѣлбата на Балканитъ, за сфери на влияния, за пазари, за излази и т. н. е политика на противоречията, е политика на катастрофитъ. Споразумението и мирътъ на Балканитъ могатъ да се осъществятъ само по пѣти на борбитъ на работническата класа и на широкитъ народни маси, затуй защото тия маси нѣма какво да дѣлятъ. Тия маси показаха презъ 1912 и 1913 години, че могатъ да вървятъ рамо до рамо за защита на своитъ интереси подъ лозунга „Балканитъ за балканскитъ народи“. Азъ лично бѣхъ свидетелъ въ междусъюзническата война на една покъртителна сцена между единъ нашъ раненъ войникъ и единъ сърбинъ, който бѣше плененъ отъ нашитъ войски край Пиротъ. Когато този пленникъ се връщаше, а ранениятъ бѣше останалъ да пази линията при Бойчиновци и се срещнаха тия двама, които сѣ лежали сѣ месеци въ окопитъ при обсадата на Одринъ, живѣли сѣ братски, били сѣ подъ едни и сѣщи куршуми, били сѣ при едно и сѣщо тегло, тѣ се пригърнаха, цѣлунаха и заплакаха. Това показва, че между балканскитъ народи не може да има оная настървеностъ, онзи шовинизмъ, какъвто ние гледаме да прокарва въ Македония бѣлградското правителство, въ Тракия гръцкото, въ Добруджа букурешкото.

И. Лѣкарски (д. сг): А работническото въ Сърбия какво направи срещу своето правителство за онова, което става въ Македония, протестира ли?

Х. Калайджиевъ (раб): То протестира, но вие не искате да признаете. И въ Сърбия и въ Гърция прилагатъ законъ за защита на държавата.

А. Стояновъ (раб): Ако искате да бѣдете обективни, вие ще видите, че въ Солунъ и въ Атина има подведени подъ съдъ работници за държавна измѣна, защото сѣ подкрепя борбата на поробенитъ тамъ. Вие имате книгата на единъ сръбски работникъ, който излѣзе да протестира противъ терора и денационализаторската политика на Пашичъ; вие имате единъ българинъ, представителъ на работничитъ, който въ каузитъ на Букурещъ е билъ битъ и пребитъ само за това, защото се обявилъ противъ денационализаторската и фашистска политика на ромънскитъ чокои. Вие, следователно, трѣбва да имате само очи и съзнание, за да видите борбата на работническитъ слоеве въ тия страни противъ фашистската политика на тѣхнитъ правителства. Но цѣлиятъ въпросъ е въ това, че, както казахъ преди малко, въпрѣки това, че постоянно се бие въ гърдитъ и се титулуватъ отечествоспасители и родозащитници, вие нѣмате куража да защитите правата и честта на тия българи. Азъ не знамъ, азъ питамъ: направи ли нѣкакви постѣпки, протестира ли българското правителство противъ избиването на маса българи въ Добруджа? Сръбското правителство, само защото билъ обиденъ нѣкакъвъ журналистъ, направи цѣлъ дипломатически въпросъ. Ако вие вървите по този пѣтъ на угодничество, за да запазите властта, нѣма да можете да защитите, както правата на нашитъ граждани въ предѣлитъ на държавата, така и на онѣзи наши сънародници, които сѣ извѣнъ тѣзи предѣли и за които тѣ много плачете.

И. Лѣкарски (д. сг): Вие провокирате съ тѣзи въпроси.

Х. Калайджиевъ (раб): Кое то не ви уйдисва, все е провокация!

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Когато говоря за мира между балканскитъ народи, за една балканска федерация, за едни добри отношения на нашата държава съ другитъ държави, азъ не мога да изпусна изъ предъ видъ и онова отношение, което правителството на

Демократическия сговор държи спрямо съветска Русия. Азъ знам, че всъка дума за съветска Русия, всъки опит да се иска възстановяването на търговските и дипломатически връзки с нея, ще бъде таксуван, че се иска от орждия на Москва.

Отъ сговориститѣ: Това е фактъ.

А. Стояновъ (раб): Защо нашата държава да нѣма търговски връзки съ една страна, която се намира въ непосредствено съседство съ насъ — каквото и да е нейното управление — която представлява 150-милионенъ народъ, въ която лежатъ голѣми стопански, финансови и икономически интереси, засѣгащи нашата страна? Ние имаме единъ примѣръ, който посочихме не ние, а г. Михаилъ Маджаровъ — примѣра съ Турция. Турция си създаде добри търговски връзки съ съветска Русия, които изпозува за закрепването на своя финансовъ и стопански животъ, даже нѣщо повече — за защита на своята национална независимостъ срещу походите на Англия чрезъ Гърция. Какъ тя можа да се облегне на приятелството на съветска Русия, безъ това приятелство да застраши държавния ѝ строй?

П. Стояновъ (д. сг): Въ 1922 г. се изнесе отъ насъ жито за съветска Русия чрезъ кооперация „Освобождение“. Но това не погрѣчи на такива, които вървятъ по вашия актъ, да дойдатъ въ Варненския общински съветъ и отъ 9 ч. до 1 ч. 40 м. да пѣятъ на работничеството, че гладътъ се насърдчава отъ буржоазното правителство, защото разрешавало износа на житото. Такива ли търговски връзки искате да имаме съ Русия, та после да обърнете другия край на лѣсенята? А на връщане знаете ли какво се донесе въ Варна? Търговия съ картечници — туй ли искате?

А. Стояновъ (раб): Та, казвамъ, стопански интереси ни каратъ да настояваме, щото нашата страна да влѣзе въ търговски и дипломатически връзки съ съветска Русия. Но вмѣсто да се прави това, вмѣсто да се следва тая политика, която ще бъде отъ полза за българския народъ, ние виждаме, че българското правителство и тукъ, и въ своята преса, се нарежда подъ свирката, подъ командата на Англия въ нейната блокада и въ нейното настѣпление срещу съветска Русия. И, като плодъ на тая политика, ние виждаме, че правителството на Демократическия сговоръ отказва да даде виза на една работническа делегация, която искаше да отиде въ съветска Русия.

П. Стояновъ (д. сг): А 18 тона патрони и 72 сандѣка пушки, стоварени на Варненското пристанище, отъ кѣде влѣзоха?

А. Стояновъ (раб): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че нѣма нищо опасно, ако работническата класа у насъ, която сега е обкована въ вериги и оградена съ китайски стени, иска да узнае какво е действителното положение въ съветска Русия. Тя чете въ вашата преса, че тамъ е ужасъ, че тамъ работниците сѣ по-зле, отколкото при царския режимъ, че тамъ производството е замръзло, че тамъ нѣма свобода и т. н. Е добре, дайте възможност да се хвърли свѣтлина посредствомъ една работническа делегация, като съ това не се отрича правото — напротивъ, това е желателно — да се направи сжщото и отъ страна на българския Парламентъ, както и отъ страна на търговските срѣди, да пратятъ и тѣ делегации тамъ, така както се пратиха отъ всички страни, да проучатъ положението и като се върнатъ да изнесатъ тукъ онова, което сѣ видѣли и чули, отъ гледището на интереситѣ, които тѣ представляватъ. Следователно, съ забраняването на работническата делегация да отиде въ съветска Русия, вие само подчертавате своята злоба, безъ всѣкакви съображения, срещу правителството на съветска Русия.

Нѣкой отъ сговориститѣ: А Вие какво подчертавате?

А. Стояновъ (раб): Азъ казахъ какво подчертавамъ.

Г. г. народни представители! Въ свръзка съ вътрешното и международно положение на нашата страна, постави се отъ цѣлата опозиция въпросътъ за новата властъ. (Оживление)

Т. Христовъ (д. сг): Хайде сега да видимъ, какво е твоето мнение по тоя въпросъ!

А. Стояновъ (раб): Отъ тая страна (Сочи сговориститѣ) въпросътъ за новата властъ се постави отъ онѣзи срѣди, които не сѣ доволни отъ политиката на г. Ляпчевъ, специално срещу работническата класа и срещу работническото движение.

Т. Христовъ (д. сг): Вѣрно, много е мекъ къмъ васъ.

А. Стояновъ (раб): Тѣ го обвиняватъ въ керенщина, тѣ го обвиняватъ въ това, че е позволилъ сжществуването на Работническата партия и на независимитѣ професионални съюзи, въ лицето на които тѣ виждатъ страшния ужасъ на болшевиизма, и му казватъ: „Ти, г. Ляпчевъ, ще дадешъ възможност на тѣзи московски орждия“ — защото, както ви казахъ преди малко, въ всѣка наша борба тѣ виждатъ прѣста на Москва — „да се засилитъ, да заякнатъ и да ни съборятъ отъ властъ“. Прочее, реконструкцията въ сегашния кабинетъ на Демократическия сговоръ се иска отъ известни негови срѣди въ името на една открита, силна физически, диктатура срещу работническото движение, за да се възвърне режимътъ, който сжществуваше непосредствено следъ 9 юний и следъ септемврийскитѣ събития.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Чакайте поне да се направи цѣрквата, па тогава.

А. Стояновъ (раб): Отъ тая лѣвѣ страна (Сочи лѣвѣщата), отъ така наречената буржоазна опозиция, смѣната на властта не се иска въ името на голѣмитѣ въпроси, защото ще трѣбва да се признае, че по голѣмитѣ въпроси Демократическия сговоръ е получавалъ подкрепата на тая опозиция.

Д. Бошняковъ (д. сг): Особено на васъ!

А. Стояновъ (раб): Тая опозиция иска да стане една смѣна на правителството, така както стана смѣната на г. Цанковъ съ г. Ляпчевъ, а въ основата си сегашната политика да си остане; иска се само смѣняването на декоритѣ, които да могатъ да залѣжатъ широкитѣ работнически и селски маси. Тая опозиция не може да измѣни коренно онази външна и вътрешна политика, която води Демократическия сговоръ, затуй защото въ основата си тя ще защитава онази класа, онѣзи съсловия, които защитава и Демократическия сговоръ.

Работническата партия заявява тукъ, че тя ще се бори съ всички сили противъ Демократическия сговоръ и за свалянето му отъ властъ, затуй защото работническата партия смѣта, че вътрешната и външна политика на Демократическия сговоръ неминувемо води страната къмъ една вътрешна финансова и икономическа катастрофа и къмъ изостряне отношенията ни съ сѣседитѣ.

Т. Христовъ (д. сг): Вие казахте, че ще се борите съ всички сили. Законни ли, или съ силитѣ на конспирацията? Обяснете се.

А. Стояновъ (раб): Ние ще се боримъ, но ще се боримъ въ рамкитѣ на законитѣ и съ срѣдствата на законитѣ. Ние ще се боримъ съ срѣдствата на законитѣ, за да сплотимъ около нашето знаме работническата класа като цѣло, да я организираме, да я издигнемъ до съзнанието да защитава своитѣ интереси, като цѣло, да я избавимъ отъ ония експеси, които често пѣти се създаватъ.

Г. Петровъ (нац. л): Какво е вашето отношение, като работническа партия, спрямо разцеплението въ съветска Русия, спрямо борбата между Сталина и Троцки?

А. Стояновъ (раб): Не разглеждаме сега борбитѣ въ съветска Русия, за да Ви отговоря.

Та, казвамъ, ние ще се боримъ и ще се мѣчимъ да сплотимъ силитѣ на работническата класа, за да я обединимъ въ редоветѣ на Работническата партия. Но въ сжщото време Работническата партия посочва, че голѣмитѣ въпроси отъ вътрешната и външна политика — въпросътъ за данѣцитѣ, въпросътъ за мира, въпросътъ за амнистията, въпросътъ за омирстворението на страната — засѣгатъ еднакво, както работниците, така и селянитѣ. Затова и Работническата партия ще работи съ всички сили за изграждането на трудовия блокъ, на блока между селянитѣ и работниците, съ цѣлъ да образува едно обществено движение, изградено въ рамкитѣ на законитѣ, служещо си съ срѣдствата на законитѣ въ борбата му срещу диктатурата на Демократическия сговоръ.

Като едно от най-големите искания в тази борба, ние сочим въпроса за амнистията. Г. г. народни представители! Отъ опозицията говориха за омилотворение; и ние постоянно говорим за омилотворение. Но омилотворение няма да дойде дотогава — въпреки желанието на всички ни — докогато въ затворите гинат толкова души, когато мнозина вънъ се скитатъ немилотворение, дотогава, докогато въ нашата страна господствува политиката на мълъ. Отъ противната страна всички сж амнистирани. Азъ не искамъ да ви посочвамъ хора отъ противната страна, които не сж амнистирани, ко които сж вънъ отъ затворите. Въпросътъ за амнистията, следователно, е единъ отъ първите въпроси, които правителството на Демократическия сговоръ трѣбва да разреши. Обаче то не може да го разреши затуй, защото то води тази политика на мълъ. Работническата партия, въпреки всичките крѣсци тукъ и вънъ, ще продължава да издига знамето на амнистията и да сплотява около него работническите и селски маси. Овнъ денъ тукъ въ София се образува общограждански комитетъ, който да води тази борба. Амнистията е общонародно искане и ние трѣбва да я дадемъ на всѣка цена.

За да постигнете омилотворение на страната, ние ще трѣбва да се повърнемъ къмъ законността и къмъ реда. Ние ще трѣбва, следователно, да премахнемъ всички ония изключителни закони, които създадохте въ вихъра на гражданската война. Законътъ за защита на държавата ще трѣбва да бѣде премахнатъ, защото азъ ви показвахъ при мѣри какъ тоя законъ се използва, за да се спъва, за да се бравира стремежа на работническата класа да се бори, да се организира и да защитава съ срдствата на законите своите интереси.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършете, г. Стояновъ.

А. Стояновъ (раб): Сжщо така Работническата партия се бори за една нова данъчна система, за да освободи отъ тежестъ слабите икономически слоеве — работническата класа, дребните занаятци и селяни — и да прехвърли тежестта върху силните и мощни финансово въ нашата страна. Въ сжщото време Работническата партия ще се бори съ всички сили за миръ на Балканите, за миръ между народите, противъ войната, която капиталистическите и империалистически сили готвятъ въ настоящия моментъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършете, моля Ви се!

А. Стояновъ (раб): Тя ще води своята борба около тия големи искания, за сплотяване на работническата класа и на селяните. Тя се бори и ще се бори съ съзнанието, че само една власт на трудящите се, на трудовите организации е способна да разреши тѣзи големи въпроси, които азъ набелязахъ, и да изведе нашата страна отъ тая страшна и тежка атмосфера, въ която Демократическиятъ сговоръ я води отъ четири години насамъ. (Г. Желѣзковъ ржкоплѣска)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Боянъ Смиловъ.

Б. Смиловъ (мац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди да премина къмъ сжщината на въпросите, които сж набелязани въ проектоотговора на тронното слово, ще ми позволите да ви занимамъ много накратко съ въпроса, който се повдигна отъ нѣкои народни представители, за необходимостта отъ експозе. Азъ не бихъ се спиралъ на този въпросъ, ако той не бѣше разрешенъ отъ основния законъ. Понеже считамъ, че на всички конституционни въпроси трѣбва да се гледа еднакво, затова се ограничавамъ да говоря по въпроса за необходимостта отъ едно експозе, като увертюренъ въпросъ.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че въ случая правителството постѣли много правилно, като отвори генералните дебати по отговора на тронното слово, безъ да даде експозе, както се искаше отъ опозиционните народни представители.

Този, който познава историята на царската речъ и така нареченото гласуване на адресъ, ще се съгласи, че царската речъ не е нищо друго, освенъ излагане общото положение на държавните работи, по поводъ на което изложение, колкото и кратко то бѣде то, се предизвикватъ непосредствено дебати въ Парламента, при разглеждането отговора на тронното слово. Това е една традиция, заета отъ английския парламентаренъ животъ. За пръвъ пътъ въ Франция — мисля, че това представлява интересъ — въ времето на

Хенрихъ II, въ 1558 г., се тури началото на царска речъ и на отговора ѝ. Хенрихъ II свика трите съсловия — знатните, духовенството и третото съсловие — за да изложи предъ тѣхъ лошото финансово положение на държавата. И, когато той направи своето изложение, стана представителъ на третото съсловие да даде отговоръ на това изложение на краля. Оттогава, г. г. народни представители, се сложи началото на царска речъ и на отговора на тая речъ, нареченъ адресъ.

Въ различните парламентарни страни гласуватъ тѣзи отговори по различенъ начинъ. Въ Англия непосредствено следъ произнасянето на царската речъ, текстътъ на която се съставя отъ правителството, започватъ дебатите. Въ Франция, както и у насъ — ние имаме французката система — следъ произнасянето на царската речъ избира се комитсия — която изработва текста на отговора на тронното слово, и се определя денъ, когато се почватъ дебатите по тоя отговоръ. И понеже този въпросъ, г. г. народни представители, се разрешава, както казахъ, въ съответните текстове, чл. чл. 133 и 134 отъ конституцията, въ тоя смисълъ, че държавниятъ глава е длъженъ да даде едно изложение по общото положение на държавата, азъ считамъ, че тѣкмо това изложение, колкото и кратко да бѣде то, тѣкмо тази царска речъ, при увертюрата на сесията, е, която предизвиква дебатите по проектоотговора на тронната речъ, които ще се изразятъ въ единъ, гласуванъ отъ Народното събрание, адресъ, който впоследствие ще трѣбва да се поднесе на държавния глава. И, следователно, отговорътъ на тронното слово не е нищо друго, освенъ мнението на депутатите по миналите актове на правителството и по бъдещите проекти, които последното ще трѣбва да внесе на обсъждане въ Парламента.

Ето защо по тоя въпросъ азъ считамъ, че не може по никаква мотивировка, по никаква традиция да се изисква непременно отъ правителството, което и да бѣде то, преди генералните дебати по отговора на тронното слово, да излъже съ едно експозе. Това е неконституционно и, като така, много правилно се постѣли въ случая, когато напоро, следъ като се прочете царската речъ, която, както казахъ, не е нищо друго, освенъ обгръщане съ малко думи на общото положение на страната, се премина къмъ дебатиране на проектоотговора на тази царска речъ.

Г. г. народни представители! Ако е вѣрно, че царската речъ отбелязва миналите актове на правителството и бъдещите му законодателни проекти, онова, което прави силно впечатление въ настоящия проектоотговоръ на тронната речъ, внесенъ на обсъждане и на гласуване отъ Парламента, е, че нито една дума не се споменава по вътрешното положение на държавата. Общата политика обгръща финансовата политика, външната политика и вътрешната политика на правителството. То трѣбваше, макаръ и съ малко думи, да помене, да каже нѣщо за вътрешното положение на държавата.

Г. г. народни представители! Азъ не знамъ защо правителството не е направило това. Азъ не знамъ, дали то счита, че действително ние имаме едно напълно затвърдено, омилотворено, цвѣтещо вътрешно положение, или, обратно, че има белези, които ни смущаватъ и които оправдаватъ известни страхове за едно бъдеще сътресение въ вътрешния редъ на държавата. Въ всѣки случай, правителството, независимо отъ това, какъ гледа, какъ тълкува вътрешното положение на страната, бѣше задължено да остави въ проектоотговора на тронната речъ едно малко мѣсто за това вътрешно положение на България въ днешния моментъ.

Като отбелязвамъ тая празнота въ проектоотговора на тронната речъ, азъ преминавамъ върху единъ въпросъ, който нито може да бѣде партиенъ, нито пъкъ по него може да се прави партизанска спекула, защото той е единъ държавенъ въпросъ — въпросътъ за разбойничеството.

Г. г. народни представители! Този въпросъ се засегна отъ всички представители на политическите групи въ Парламента и му се даде различно тълкувание. Споредъ едни, разбойничеството е резултатъ на една репресия отъ страна на административната властъ върху мирните граждани, които не могатъ да издържатъ, да понесатъ коравния тероръ на властта и биватъ заставяни да грабнатъ пушката и да се отдадатъ на разбойнически актове. Споредъ други, разбойничеството е резултатъ на тая страшна икономическа и стопанска криза: гражданитъ, лишени отъ възможността да съществуватъ, бива принудени да взематъ пушката и да отидатъ въ гората. Споредъ трети, разбойничеството е резултатъ и на едното, и на другото. Въ

всѣки случай, азъ считамъ и констатирамъ, че не можѣ да се намѣри правилно обяснение на тоя голѣмъ фактъ отъ вътрешния животъ на нашата държава.

Разбойничеството не е резултатъ нито на бедностъ, нито на административна репресия. То е единъ раг ехсе-Ненсе актъ на терористи, въ формата на политически бандитизмъ, който актъ подготвя стѣлкновение на две голѣми начала въ политиката, на две голѣми политически системи. И следователно тѣзи, които мислятъ, че разбойничеството е едно временно болно явление, което отъ само себе си ще изчезне, било когато вие ще подобрите икономическитѣ условия, било когато ще махнете каквито и да бждатъ репресии на административната властъ, като контрола надъ действията надъ отдѣлнитѣ граждани, тѣ се маматъ жестоко. Защото, както казахъ, разбойничеството е резултатъ на една политическа идеология и, каквито и да бждатъ условията въ страната, то ще сѣществува, докогато дойде онзи конфликтъ между двѣтѣ политически системи, въ който конфликтъ азъ не зная какво ще правятъ онѣзи наши критикари, които искатъ да използватъ това явление — разбойничеството — въ полза на едни точно, строго опредѣлени партийни цели.

Г. г. народни представители! Какъ може днесъ въ една правова държава, въ една държава, въ която принципътъ на националния суверенитетъ е поставенъ като основа на всичко, да се вземе пушка, да се завладѣятъ всичкитѣ кръстопожтища въ страната, да се убиватъ — кои мислите? — не отдѣлни граждани, които носятъ въ себе си състояние, а да се убиватъ всички видове чаркове на общата административна машина, да се убиватъ кметове, да се убиватъ секретарь-бирници, да се убиватъ разни голѣми или малки административни чиновници? И ако действително това убиване се върши отъ единъ обикновенъ разбойникъ, който чрезъ убийството иска да загуби папитъ на жертвата си, за да нахрани своето семейство, това явление, разбойничеството, не щѣше да бжде масово. Ше се съгласите и ще приемете. Г. г. народни представители, че това се прави за да се удари публичната властъ въ нейнитѣ най-малки представители, да се разклати авторитета на държавата, да се даде видъ на едно смущение въ страната, което да се използва за политически цели. Защото този разбойникъ, когато описватъ, че се явявалъ въ хубава униформа, добре въоръженъ, добре екипиранъ, следъ като извърши злодеянието, той се скрива, той не отива въ редоветѣ на своето семейство и никой не знае къде се отнасятъ грамаднитѣ срѣдства, които въ толкова случаи се отнѣха било отъ каситѣ на общинитѣ, било отъ отдѣлни лица, било отъ поотфейлитѣ на разни секретарь-бирници.

Следователно, г. г. народни представители, когато се говори за това явление — разбойничеството — то трѣбва да се разгледа отъ държавна гледна точка. И въ случая азъ гиня правителството не за това, че не е взело мѣрки, за да се справи съ този страшенъ фактъ въ нашия държавенъ животъ, а за това, че то се оказа съ недостатъчно подготвена администрация въ селата, за да става нужда да се намѣсватъ отдѣлни армейски части, макаръ че армията не може да изпълнява функциитѣ на администрацията. Когато говоря сега за администрацията, ше трѣбва да ми позволите, г. г. народни представители, да призная, че въ градоветѣ администрацията е добре, тя е горе-долу стегната. Но не може да откажете, че днесъ правителството гледа и пипа недобре, че се отнася до организацията на администрацията въ селскитѣ околии. Защото, споредъ менъ, администрацията трѣбва да има едно сѣществено качество — активностъ. Това ше каже едно постоянно, непрекъснато бдение отъ нейна страна надъ общественитѣ интереси; това ше каже, никой пътъ администрацията да не отиде въ леностъ, защото, забележете, г. г. народни представители, ако една администрация е ленива, тя е загубена за общественото мнение. Администрацията трѣбва да бжде силна и справедлива и никога да не попада нито въ едната, нито въ другата крайностъ — нито въ малодушие, нито да си служи съ насилие. И ако действително администрацията бѣше влѣзла въ своята роля, ако бѣше изпълнила своето предназначение, да предотвратява всички обществени смущения, като поддържа гражданитѣ въ тѣхнитѣ законни права, тогава, повтарямъ, нѣмаше защо да се изисква помощта на войската, нѣмаше защо да се пращатъ военни части на помощъ, за да ликвидиратъ съ едно разбойничество, което действително създава сериозни грижи на държавата. Азъ моля правителството да щади престижа на армията, защото въ никакъвъ случай не може да се оправдае намѣсата на армейскитѣ части и възлагането имъ на

чисто административни функции, които трѣбва да бждатъ изключително носени отъ здравата и добре организирана административна властъ.

Г. г. народни представители! Ние сме конституционно-парламентарна държава и азъ съмъ длъженъ тукъ да кажа нѣколко думи за кризата на парламентаризма, която криза влече следъ себе си криза на самата властъ. И вие ще видите, че отъ голѣмитѣ критики, които въ продължение на 50 години се отправяха къмъ парламентаризма като система на управление, доктринеритѣ, когато се помѣчиха даже да възстановятъ онова нарушено равновесие между стремежа на изпълнителната властъ да заграби въ рѣцетѣ си прерогативитѣ на законодателната властъ и стремежа на законодателната властъ да запази своитѣ прерогативи, поедсказаха, че действително парламентаризмътъ ше дойде да изпадне въ едно лошо положение. И, вие виждате, само две години следъ европейската война, парламентаризмътъ да се почувствува ударенъ не само у насъ; той се почувствува ударенъ въ цѣлия свѣтъ. Защото единъ отъ хората, като трѣсѣха нови методи за управление, създадоха една ера на политическо реформаторство, за да могатъ да намѣрятъ съответнитѣ методи на управление, които да отговарятъ на нуждитѣ на деня. Погледнете въ така нареченитѣ голѣми демокрации, каквито сѣ Англия, Франция и Белгия, какво става: тамъ днесъ управляватъ съ цѣлномощия. Погледнете какво става въ Испания: тамъ Примо де Ривеа казва, че изборътъ е признакъ на немощъ и замѣсти изборния парламентъ съ такъвъ, въ който депутатитѣ се назначаватъ. Мусолини въ Италия въведе корпоративния парламентъ. Въ Русия пъкъ се възстанови единъ комунистически административенъ синдикализъмъ, развитъ до пълно съвършенство. И днесъ ше видите, г. г. народни представители, че въ известни държави парламентаризмътъ е поставенъ на изпитание, а въ други държави той почти не сѣществува.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Но когато се правятъ тѣзи сѣдбоносни опити отъ голѣмитѣ европейски държави, за да намѣрятъ нови методи на управление, които да удовлетворятъ нуждитѣ на деня, можемъ ли ние да трѣгнемъ по тѣхния примѣръ — да търсимъ въ сѣщитѣ форми тѣзи нови методи на управление, когато тѣзи голѣми държави, силни, богати, които крѣятъ задъ себе си едно вѣковно сѣществуване, държави съ здрави организми, биха могли да издържатъ лѣкарството, което имъ се предлага, но малката България, която има задъ себе си едно сѣществуване едва отъ 50 години, слаба, бедна, може да бжде уморена, споредъ менъ, отъ такъвъ единъ реактивъ, който би ѝ се поднесълъ? И, следователно, ние ше трѣбва да продължаваме да се управляваме конституционно-парламентарно. Като дочакаме днитѣ, когато опититѣ на тѣзи голѣми европейски държави ше дадатъ известни резултати, ние ше намѣримъ достатъчно време, за да се препираме, кои отъ тѣзи методи на управление ше бждатъ най-добритѣ на наша почва, които ше отговарятъ на нашитѣ условия и на насъ, споредъ степенъта на нашето политическо и културно развитие. Но дотогава, г. г. народни представители, азъ считамъ, че въ българската държава ше трѣбва да се изгради една силна, авторитетна властъ, която да бжде способна да чукне всѣка рѣжа, която ше посегне върху грабването, разрушението или отнемането на всички конституционни институции и права — способна да чукне оная рѣжа, която сѣе междукласова, междусловна омраза. Азъ считамъ, че това трѣбва да стане, защото, ако не стане, ние ше се намѣримъ въ пѣтя на едни борби, които могатъ да нарушатъ вътрешната сигурностъ на самата държава.

Г. г. народни представители! Тукъ се приказва вече за демократия. Вие виждате представители на другитѣ политически групировки съ протегнати рѣце къмъ това, което се казва демократия, да говорятъ съ единъ апломбъ, че трѣбвало да се щади, да се пази демократията, защото свѣтътъ се билъ ориентиралъ по пѣтя на демократията, като, разбира се, на това понятие демократия сички даватъ своего-рода съдържание, споредъ своитѣ политически разбирания, споредъ своитѣ политически идеологии.

Азъ считамъ, че днесъ хората сѣ раздѣлени на три категории, съ огледъ на отношението имъ къмъ демокрацията: има едни граждани, които се боятъ да поменатъ думата демократия; има други, които я поменаватъ само като хвалебна дума; има трети, които се страхуватъ отъ демокрацията, и то основателно. Защото, г. г. народни

представители, когато говорите за демокрация, недейте изпушта извън предъ видъ, че въ същото време се надигатъ гласове за едно пълно реформиране на формата на управление; надигатъ се, отъ друга страна, други гласове за абсолютното унищожение на частната собственост и за установяване управлението на общността въ такива размери, щото държавата да бжде пълна и изключителна господарка на земята и на богатата. И азъ питамъ: когато при сегашната форма на демократично управление, каквато ние имаме, се надигатъ подобни искания, се отварятъ подобни перспективи, когато се слагатъ такива тежки и сериозни проблеми предъ насъ, можемъ ли ние да говоримъ за демокрация, безъ да проверимъ целитъ, въ името на които лѣвитъ партии искатъ да впрегнатъ на работа силитъ на народа, или, по-скоро, можемъ ли ние да не държимъ смѣтка за целитъ, къмъ които искатъ тѣ да насочатъ социалното и икономическо преобразование на обществото? Тукъ вече не се спиратъ представителитъ на демокрацията да защитятъ една форма на управление, каквато ние знаемъ, но искатъ чрезъ демокрацията да насочатъ цѣлата обществена и държавна дейность къмъ цели, които най-добре биха прилегли, биха уйдисали на тѣхнитъ политически програми, на тѣхнитъ политически желания.

Ето защо азъ считамъ, че сдоголо вече време да изучимъ добре, много основно, много пълно реалноститъ на демократичното управление, вълотени въ всички негови форми, за да може само по този начинъ да се сложатъ условията, при които то би могло да се развива най-добре и най-пълно.

Иначе ние винаги ще се намираме подъ угрозата на едни вътрешни смущения, на единъ основателенъ страхъ въ българското общество отъ такива. Защото, г. г. народни представители, повтарямъ, поне азъ съмъ дълбоко убеденъ, че каквито и социални реформи да дадете, каквото и стопанско преобразование да стане, каквито и икономически условия да се създадатъ, никой нѣма да предотврати готвешето се стълкновение на две политически системи: едната — представителка на съвременния редъ на нѣщата, другата — представителка на стремежа за коренното, бруталното, съ насилни измѣнение на този общественъ редъ. И тъкмо тогава, при това стълкновение, ще настане голѣмата трагедия.

Азъ съмъ длъженъ тукъ вече да премина къмъ практическитъ констатации, че правителството, по отношение вътрешната политика, играе на опасности, като че не вижда, че този редъ — и азъ ще призная, че редъ съществува — е приведенъ, защото подъ него нѣщо клокочи. Ето, г. министърътъ на вътрешнитъ работи е тукъ и може да ви каже, г. г. народни представители, че този редъ сега съществува само временно, защото тѣ (Сочи крайната лѣвица) считатъ себе си въ примирие, презъ което време тѣ отдаватъ всичкитъ си сили, материални и интелектуални, за една реорганизация; щомъ се довърши тази реорганизация, тѣ отново ще отворятъ онѣзи борби, на които ние бѣхме свидетели и които съ общи усилия можахме да ликвидираме.

Азъ не си правя илюзия по поводъ на тѣзи декларации, които се правятъ тукъ отъ трубуната отъ представителитъ на тѣзи политически концепции, че тѣ сж действително за реда, че тѣ искатъ, при царуването на този редъ, да развиватъ своитъ сили, че ще работятъ за тържеството и прилагането на законитъ. Това е една измама, това е една хитрина, защото въ същото време тѣзи сили се организиратъ, групиратъ се и чакатъ удобния моментъ, когато ще нарушатъ този редъ. И тогава ще се намѣримъ предъ едно много мъчно и много сериозно вътрешно положение на нашата страна.

Г. г. народни представители! Когато наблюдавахъ преканията, въ които г. министър-председателътъ, като министъръ на вътрешнитъ работи, влизаше съ представителитъ на Работническата партия, и когато тия хора искаха винаги да хвърлятъ упрѣкъ за насилни, за кръвъ, а г. министър-председателътъ отговаряше: „Недейте нагазва въ тая областъ, защото азъ, като пръвъ министъръ на България и министъръ на вътрешнитъ работи, разполагамъ съ документи, отъ които се вижда, че представителите на тия политически срѣди сж били уловени на конференция въ гнѣздата на разбойничеството“, азъ се питахъ: какво значи това? Какво значи представителите на политически течения да бесѣдватъ, да говорятъ не въ кѣщата на политическия представителъ, а на мѣстото, където се развиватъ тия терористически актове? И въ това време властта стои, само съобщава като фактъ това, и абсолютно нищо не прави! И моля г. министър-председателя, ако тия факти сж

реални, ако властта действително разполага съ подобни доказателства, че представители на политически течения сж въ пъленъ и редовенъ контактъ съ носителитъ на тия коноспиративни, ще кажа азъ, къмъ държавата действия — защото обяснихъ ви, че за мене разбойничеството е рат excellence терористически актъ, проводникъ на една политическа система, която следъ време може би ще избере други срѣдства въ борбата си не срещу правителствата, а срещу държавата — да ги изнесе. Вие даже тукъ цитирате случаи на известни събрания, съ какъвъ жаръ, съ какъвъ ентузиазмъ, съ какви въодушевени сили се аплодира за властта на диктатурата, за тази власт, която се казва власт на пролетариата. Но, г. г. народни представители, когато известни политически течения казватъ: „Нашата власт, властта на българския пролетариатъ, е жестока власт, тя не прощава на своя врагъ, тя е власт на работническата класа, тя е диктатура, която ще излѣзе отъ развалинитъ на буржоазната държава, върху тия развалини ще се изгради властта на българския пролетариатъ, тази власт е власт на насилни спрямо буржоазията, тази власт е власт на работническата класа, която ще трѣбва да убие буржоазията и нейната държава, и всѣки единъ социалист-революционеръ, който се бои отъ тая власт на насилнието, не може да бжде революционеръ-социалистъ“...

Г. Желѣзковъ (раб): Г. Ляпчевъ! Отстъпете му мѣстото си.

Отъ сговориститъ: Защо си промѣни боята?

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Много си гузенъ; нѣмашъ доблестъ да признаешъ какъвъ си.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Желѣзковъ! Вие виждате, че властъ така не се взема — азъ ще се върна на този въпросъ. Азъ като депутатъ се мъча да бжда обективенъ, защото необяснимо ми е, какъ вие, които проповѣдвате диктатура на пролетариата, които открито казвате: „Освенъ съ срѣдствата на насилнието, по другъ начинъ не можемъ да катурнемъ буржоазната държава“, какъ искате отъ тая държава да си скръсти ръцетъ и да чака?

Д. Димитровъ (раб): Работническата партия, откакъ съществува, не е правила нито тукъ, нито другаде подобни декларации.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. народенъ представителю, мой другарю! Доколкото зная, вие тукъ говорите едно, а на своите партийни събрания говорите друго.

Д. Димитровъ (раб): Не е вѣрно.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вие заплашвате цѣлата буржоазия — другъ е въпросътъ, доколко у насъ има буржоазия, както въ другитъ страни, но то е вашъ терминъ и азъ го употребявамъ, за да направя различие между представителитъ на партиитъ на реда и между васъ — вие открито заплашвате, че ще унищожите всичко онова, което се нарича буржоазия. Какъ искате, една власт на съвременната държава да скръсти своитъ ръце и да ви остави свободно да развивате методитъ на насилнието?

Д. Димитровъ (раб): Комунистическитъ партии съществуватъ легално въ демократичнитъ страни на Западъ съ тѣхнитъ програми, съ тѣхнитъ методи на борба.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Тамъ една по една ги закриватъ. Само въ Русия има такава партия.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. г. народни представители! Азъ пакъ се връщамъ на този въпросъ, защото за мене той е много важенъ. Мене ми прави дълбоко впечатление, когато г. министър-председателътъ подхвърля тукъ въ апострофи: „Разполагамъ съ доказателства“. Обаче той не само трѣбва да ни заяви, че разполага съ доказателства, не само ще трѣбва да съветва тази лѣвичарска опозиция да не загазва по тия въпроси. Фактически тя може да не загазва, но въ своята партийна дейность е загазила, защото другъ пътъ нѣма. Не можете вие да изчакате диктатурата на пролетариата да се наложи по еволюционенъ пътъ. И аслѣ тамъ е разликата между васъ, като комунисти, или Работническа партия, и Широкосоциалистическата партия у насъ. Тя е представителка на онова течение, което иска по еволюционенъ пътъ да промѣни обществения редъ, а вие съ грубата сила, даже съ огъня искате да провалите този редъ. Въ туй направление азъ не укорявамъ и нѣма да укорявамъ.

рявамъ правителството, че не взема мърки, но ще го укоря, че не е вземало достатъчно мърки за едно организиране на администрацията, специално въ околийските центрове, за да може тя да използва своето предназначение, т. е. да предотвращава обществените смущения и същевременно да постави въ законните права всеки гражданин. Иначе, г. г. народни представители, ще се намърите предъ онази картина, каквато представляваше България през септември и октомври 1923 г., когато срещу държавата се бѣше опълчила една въоръжена шайка. И тогава, когато не стига администрацията, когато тя ще бѣде ленива, неподготвена, когато тя не може да отговори на своето предназначение, вие за отделни административни действия ще се обърщате къмъ военния министъръ, за да ви праща дружини. Но вие трѣбва да знаете, че армията не бива да се пита вече и да се намѣсва въ административни актове. Не може за единъ шайкаджия, съ каквото чамѣрение и целъ да се е явилъ на единъ кръстопътъ, да викате цѣли дружини, за да ликвидиратъ съ него. Това с работа изключително на вътрешната администрация. Цѣлиятъ административенъ апаратъ трѣбва да се организира така, че да бѣде годенъ самъ да ликвидира съ тази страшна епидемия, която се казва разбойничество.

Г. г. народни представители! Между движенията съ социаленъ и политически характеръ, които изникнаха следъ войната, изникна и това, което се казва националистическо движение. Това движение изникна, защото воюващитъ държави можаха да разгнѣватъ всичкитъ си сили за защита на престижа си, на независимостта, на интереситъ си и заради това запалиха патриотическото чувство въ своитъ народи. Следователно, националистическото движение не е явление само у насъ, а то е едно явление общо въ всички страни. Онова, което може да характеризира съ нѣколко думи основнитъ идеи на националистическото движение, то е, че като главенъ елементъ въ социалния животъ се поставя не личността, а организациятъ, въ които личността съставлява само една клетка. Като най-хармонична, най-добре устроена организация, която поглъща всички други, се схваща нацията, държавата. И заради това, г. г. народни представители, нацията, държавата се явява не само като продуктъ на едно естествено развитие, но тя се явява като единствена носителка на идеитъ за редъ, законност и социална хармония. И ние, представителитъ, или по-скоро партизанитъ на тази политическа концепция, заявяваме, че считаме, какво националниятъ интересъ се явява центъръ на всѣка друга дейностъ въ живота на обществата. Личността, семейството, класата, съсловieto, институциитъ, окръжитъ и общинитъ могатъ да иматъ значение само до толкова, доколкото тѣ сѣ частъ отъ нацията. И заради това, въ борбата на тази политическа концепция срещу другитъ политически концепции, национализмитъ се явява противникъ на всѣко домогване, което цели да разклаца стабилността на народното чувство, стабилността на държавната идея. Всѣко преминаване на тия граници ние ще считаме като единъ изключителенъ национализъмъ, който ще бѣде пакостенъ.

И азъ тукъ съмъ длъженъ да помена за едно явление, което става у насъ и което ще трѣбва да се отстрани — то е като една епидемия, която се разнася — преследването тукъ-тамъ на нѣкои мѣста въ България на еврейството. Това не трѣбва да се допуца въ никакъвъ случай, защото ние сме правова държава и всички граждани сѣ свободни и равни предъ законитъ. Въ никакъвъ случай не трѣбва да се остави, въ името на каквито и да било лични, или ужъ обществени интереси, да се върши едно преследване срещу равноправни граждани, които еднакво носятъ тежеститъ, които иматъ сѣщитъ задължения, както всички граждани на нашата страна.

Но, г. г. народни представители, ще ми позволите да направя една бележка и по това, което стана завчера тукъ, въ София, по случай манифестацията на студентитъ. Азъ още не мога да разбера кой разреши на полицията съ извадени сабли да разпрѣсне тази мирна, тиха манифестация на национални чувства?

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Г. Смиловъ! Полицията нѣмаше нужда отъ разрешение за това. Полицията имъ даде разрешение да си направятъ събрание на закрито, като имъ заяви изрично, че никакви манифестации по улицитъ нѣма да ставатъ. Въпрѣки всичко това, тѣ си позволиха да не зачетатъ наредбата на полицията. А ние не можемъ да оставимъ улицата на произвола на тълпитъ. Това да го знаете!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. министъръ-председателю! Азъ съмъ първиятъ партизанинъ на това, че наредбитъ на ад-

министрацията трѣбва да бѣдатъ зачитани. Това е тѣй. Всѣки гражданинъ, какъвто и да бѣде той, най-напредъ трѣбва да изпълни наредбата на полицията, та следъ това да отиде да се оплаква срещу неправдата, която е извършена.

Но азъ питамъ: ако действително въ случая има нарушение на една наредба, неужели полицията трѣбваше съ извадени шашки да нанася побой на академическата младежъ, която никого не нападна, никого не обезпокои, а само мирно и тихо манифестираше своитъ патриотически чувства по поводъ на едни факти, които не можеха да оставятъ на спокойствие общественото мнение?

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: И която се противопоставя на нарежданията на полицията.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Същевременно, г. г. народни представители, азъ искамъ да повдигна и другъ единъ въпросъ, който като че ли е забравенъ — въпросътъ за амнистията на д-ръ Радославовъ и Тончевъ.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Нѣма а, нѣма б. Азъ считамъ, че ако недаването на тая амнистия досега се мотивираше съ външни съображения, днесъ никой не може да противопостави такива съображения. Ще се смѣе и Сърбия, ще се смѣе и всѣка друга държава, ако чуе, че една такава амнистия — най-сетне дайте я по-силата на човѣщината — се възспира отъ подшушването или отъ желанието на които и да било държави. Азъ считамъ, г. г. народни представители, че този въпросъ трѣбва да се разреши, защото иначе ще остане впечатлението, че тая амнистия не се дава само поради партизанско озлобление.

Сега ще премина къмъ другъ единъ въпросъ.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Само за тия двамата ли пледирате амнистия?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ пледирамъ и за амнистията, която вие искате, съ уговорката, че тамъ правителството трѣбва да бѣде много внимателно. Вие, г. народенъ представителю — ако не вие лично, то поне вашитъ последователи вънъ — се оплаквате отъ бѣлъ тероръ въ България; оплаквате се отъ реакция. Азъ съмъ длъженъ да заявя, че се оплакватъ отъ липса на редъ ония, които неспрестанно черпятъ името на България вънъ и които тукъ усвояватъ и прилагатъ една политика на насилия и разбойничество.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че въ България нѣма бѣлъ тероръ, нѣма тероръ такъвъ, какъвто се описва вънъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): Защо не засѣга Васъ?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Моля. Той засѣга и менс. Вие може би ще ме обвините, че съмъ реакционеръ. Азъ, обаче, считамъ, че реакцията е антиподъ на акцията и че, следователно, тя е въ известни моменти отъ развитието на човѣшкото общество полезна и необходима. Вие ще обвините не само това правителство, а всѣко едно правителство, което ще наследи правителството на Ляпчевъ, въ реакция. Но азъ ви казвамъ, че реакцията въ известни моменти на общественото развитие е отъ полза, за да може да се противопостави на всички субверсивни акции. Тя даже се явява отъ полза, належаща, необходима, когато въ известни моменти трѣбва да се защити свободата. Недейте гърмѣ въ свѣта, че тукъ, въ България, има реакция. Какво значи това? Реакцията е антиподъ на акцията. И колкото по-смѣло, по-силно и по-опасно се насочва акцията спрямо основитъ на държавната властъ, толкова по-решителна трѣбва да бѣде реакцията, за да може да спаси и свободитъ, и реда. Азъ ще ви приведа думитъ, много характерни за случая, на белгийския социалдемократъ Детре. Когато се водѣше борба въ белгийския парламентъ за даване пълномощия на министритъ и, следователно, за смачкване на тая демокрация, въ името на която толкова много атаки се правятъ, министритъ социалисти въ Белгия приеха да нарушатъ тая демокрация, като се съгласиха да приематъ пълномощията и чрезъ тѣхъ да управляватъ Белгия. Тоя водачъ на белгийскитъ социалисти Детре каза: „Днесъ не само демокрацията преживѣва страшна криза, но и самата властъ е въ криза“. Сжичиятъ той Детре припомня думитъ на Гюте: „Азъ предпочитамъ неправдата, нежелитъ безредието“. Детре каза: „Това е единъ голѣмъ, дълбокъ

въпрос — да се предпочита неправдата пред безредието. Тоя въпрос разделя хората на категории. Едни са експанзивни и сантиментални, други са реалисти. Въ науката и изкуството ще намерите романтици и класици, а въ политиката — консерватори и революционери. Най-сетне Детре се провиква и казва: „Г. г. народни представители! На 22-та си година азъ, Детре, водител на белгийския социализъм, бѣхъ готовъ да прегърна най-големото безредие, срещу най-малката неправда, но днесъ съмъ убеденъ и вѣрвамъ, че единствената наложителна социална нужда, това е редътъ“. И завършва — запомнете тия думи (Къмъ С. Пѣйчевъ), г. народенъ представителю, — „Само редътъ може да поддържа правдата, която е за него разкошъ“.

С. Пѣйчевъ (з. в): Можете ли каза, г. Смиловъ, кой е виновенъ за туй положение, което преживѣва днесъ България?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вие правите алузия за войнитѣ, нали?

С. Пѣйчевъ (з. в): Тѣ създадохъ всичко.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Оставете тая стара пѣсень — Радославовъ, Радославовъ! Ако Радославовъ е водилъ войната съ желание . . .

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): (Казва нѣщо)

С. Пѣйчевъ (з. в): Г. Милановъ! Това не Ви засѣга.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. народенъ представителю! Не знамъ Вашата партийна принадлежностъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): (Показва си кърпичката)

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ако Вие сте социалдемократъ . . .

П. Анастасовъ (с. д): Не е социалдемократъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Вижте му кърпичката.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Значи, дружбащъ е. Зная, че всички тѣ сѣ на конгресъ.

П. Анастасовъ (с. д): Г. Пѣйчевъ право забеляза, че вие докарахте катастрофата. Бунтоветѣ дойдоха следъ туй. Ако не бѣха войнитѣ, нѣмаше да има репарации и нещастия. И Вие сега искате да ги цѣрвите!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Детре трѣбва да го изключатъ. Той не влиза въ кооперация „Напредъ“. (Пререкание между П. Анастасовъ и нѣкои сговористи)

П. Анастасовъ (с. д): (Казва нѣщо)

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Къмъ П. Анастасовъ) Е добре, азъ признавамъ, че не разбирамъ нищо, но кажи ти какво разбирашъ? Седналъ си сега да разправяшъ кой разбира и кой не разбира.

И. Хрелопановъ (д. сг): Той разбира отъ издателството „Ново училище“.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. г. народни представители! За да свърша по вътрешната политика, ще си позволя да засегна единъ въпросъ, който за пръвъ пътъ се подхвърли отъ г. Малиновъ — въпросътъ за така наречената корупция. Общо взето, корупцията е изражение на публичния духъ. Старитѣ римляни считаха човѣшката личностъ, която е годна да се подкупва, за счупена — и отгукъ аслж иде думата „корупция“. Засележете, най-страшното обвинение, което Тацитъ хвърли навремето срещу римската империя, бѣше, че този, който подкупува и този, който се подкупува, значи че върви съ духа на времето. Корупцията е еднакво тежко престѣпление и за този, който я върши, и за този, който я търпи. Нѣма по-страшно въ политическия животъ отъ това, когато се констатира, че политическиятъ организъмъ е обхванатъ отъ туй, което се казва корупция. Азъ зная, че ако река да ви обвиня направо, както направиха това други, ще ми кажете: „Дайте данни, г. Смиловъ, защото най-сетне това е едно обвинение“. Но не всѣки пътъ, когато се проявява корупция въ една или друга форма, може да има доказателства.

Азъ ще ви приведа единъ случай на корупции. Отъ сведенията, които събрахъ за Врачанския окръгъ, се вижда, че миналата година, ако не се лъжа, секретарь-бирници тамъ сѣ осѣдени за завлѣчени около 3 милиона лева. И ако

изчислите, споредъ статистиката, която даватъ окръжнитѣ сѣдилища, ще видите, че то е единъ грабежъ, който възлиза на десетки милиона лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Смиловъ! Правихте ли справка презъ кое време сѣ станали грабежитѣ?

П. Анастасовъ (с. д): Единъ е националлибералътъ отъ с. Галиче, Цоло Манчевъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Оставете тѣзи закачки.

Справката, г. министъръ-председателю, е за туй управление. — И ако вземете даннитѣ на окръжнитѣ сѣдилища, даже и сега, ще видите, че тамъ се рисува единъ страшенъ недѣгъ. Правителството трѣбва чась по-скоро да вземе решителни мѣрки противъ ограбванията на държавни пари отъ всички видове чиновници.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Смиловъ! . . .

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Ляпчевъ! Азъ служа на правосѣдието отъ 1909 г. и никой пътъ не съмъ констатиралъ тази страшна опасностъ, която я има днесъ и която ще продължава да се шири, не защото Вие сте на властъ, но и други да бѣдатъ. Да виждате чиновници по всички ведомства да ги изправятъ на подсѣдимата скамейка за ограбване на повѣрени суми по служба! Това е единъ много страшенъ и опасенъ недѣгъ. Това е една форма на корупция.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ, ако Ви зададохъ този въпросъ, презъ кое време сѣ станали тия престѣпни деяния, то е защото зная, че изобщо въ страната има много и много секретарь-бирници, които се държатъ отговорни за престѣпни деяния, които сѣ извършени много по-рано.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не само по-рано. Тѣ продължаватъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Може да продължаватъ, но казвамъ, че има много такива отъ по-рано.

П. Петковъ (зан): То е система.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не искамъ да ги защита.

П. Петковъ (зан): Следъ войната особено.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Следъ войната, и презъ време на блаженпочившия земеделъски режимъ, и т. я.

Б. Смиловъ (нац. л. о): То е една система, и никой пътъ не трѣбва да се утѣшаваме съ това, че то се е срѣщало и въ други режими.

К. Томовъ (з): То е една обществена болестъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): То е една болестъ, която ще трѣбва да се лѣкува.

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ съ този въпросъ. Считаю, че най-силниятъ бичъ, най-силното сѣдство за изкореняването на корупцията, е публичността. И недейте се боя, който и да бѣде той, правителственъ или опозиционеръ, да изнесете фактитѣ на корупцията, защото само чрезъ нейната публичностъ тя може да се излѣкува отъ коренъ. Имайте предъ видъ, както казахъ въ началото, че най-страшното обвинение, което навремето Тацитъ хвърли срещу римската империя, това е: да подкупвашъ и да се подкупвашъ, то значи да вървишъ съ духа на времето, въ което живѣешъ.

Г. г. народни представители! Трѣбва да премина къмъ втората точка отъ отговора на тронното слово — въпроса за заема. Ние нѣмаме единъ конкретенъ заемъ; ние имаме отбелязване на благосклонното отношение на Обществото на народитѣ къмъ предложението на правителството за заемъ. Като че ли правителството иска предварително да убеди народното представителство — най-сетне това е въпросъ на политика — че финансовото и икономическо спасение на страната ще дойде преди всичко като се сключи единъ държавенъ заемъ. То е въпросъ на политика и на разбиране, но азъ считамъ, г. г. народни представители, че преди да се сключва заемъ, правителството, респективно мини-

стърът на финансите, ще трябва да премине към една сериозна ампутация на нашия невъзможен бюджет. Ние сме една бедна държава, ние трябва да се управляваме сиромашки, бедно. Нека се забележи, че българският народ не може да удържи този страшен и неестествен бюджет в размер на седем милиарда лева. Ние имаме една народна мъдрост, която казва, че всеки трябва да простира краката си според своята черга. И забележете, че краката на България са вече излезли от чергата и никой не мисли да ги свие, да ги прибере. Нима правителството не може да се вдъхнови от онзи решителни мърки, които предприемат френската демокрация, в лицето на Поанкаре, който се хвърли така отчаяно да ампутира, да намали реално своя бюджет? Вземете това, което става в Белгия, където управляват и социалисти, вземете това, което става в Германия. В последно време, както знаете, в Германия министърът на просвещаването внесе в парламента един законопроект, с който прави една голяма просвещателна реформа, която има за цел да възпита патриотично германските деца, за да бъдат готови в бъдеще да отстояват, да се пожертвуват за интересите на своето отечество. Това е един законопроект с голямо значение за бъдещето на Германия. И въпреки декларацията на министъра на финансите Кьолер, че той ще сключи бюджета за 1927 и 1928 г. с излишък, и въпреки че в Германия всички партии гласуваха този законопроект, като почнете от центъра и свършите до най-националистическата партия, с изключение на социалистите, в Германия, казвам, парламентът отказа да приложи тази реформа, защото не поиска излишъкът от бюджета да бъдат хвърлени за прокарането на тази реформа. Вие виждате, г. г. народни представители, че българската държава не може да издържи този бюджет, наричам го чудовищен, страшен. Вземете за доказателство положението, в което се намира държавата. Неужели българският народ не е трудолюбив, не работи ли той от тъмни зори до тъмни нощи, неужели този негов труд не се преобръща в пари; в всички случаи тези пари той не ги пиле, не ги гуляе, не ги пръска, но въпреки това от деня на ден обяднава и продължава все повече и повече да обяднава. Аз се питам, къде е тайната на това икономическо противоречие и я намирам в папката на бирника, в папката на финансовия агент. Защото, г. г. народни представители, дотогава, докогато държавата ще продължава да бърка с широка шепя в кесията на данъкоплатеца и производителя, никога не ще можем да имаме правилно и истинско стопанско развитие. Едно съкращение на бюджета г. министърът на финансите решително трябва да предприеме. И аз искрено ви казвам, че ще се радвам, ако не дадат пари на министъра на финансите чрез заема, за да бъде той заставен да се яви тук с един остър, решително намаден, чрез икономии, бюджет.

Ние всички се оплакваме, че има стопанска криза и бързаме да изброяваме тия множество причини, които създават скъпотията, но никой от нас не се спира върху първоизточника на злото, именно непоносимият, невъзможният за българския народ бюджет. И ако този седем милиарден бюджет остане и сключите — вървам, че ще сключите — един бъдещ заем, с анюитетит и лихвит на който бюджетът ще стане осем милиарда, питам се, как ще може народът да издържи този тежък бюджет, който не е по неговите податни сили?

Министър-председател А. Ляпчев: Бъдете спокойни. Смътката съвсем не сте я направили.

Б. Смилов (нац. л. о): Не може, г. Ляпчев, така да се казва — да бъдем спокойни, защото нали това е въпрос за разбиране? Вие считате, че можете да докарате бюджета до десет милиарда, ...

Министър-председател А. Ляпчев: Ние не сме докарвали бюджета до десет милиарда.

Б. Смилов (нац. л. о): ... а ние считаме, че този бюджет трябва да се намали и тогава да се сключи заем. Това е значи въпрос за разбиране. Не може да се казва, повтарям, да бъдем спокойни, защото в такъв случай, нямаше защо да дойдем тук да обсъждаме мъроприятията на правителството.

Министър-председател А. Ляпчев: Никой не е против намаление на бюджета, само че като дойде тук бюджетът, вие го увеличавате.

Б. Смилов (нац. л. о): Аз не преувеличавам, г. министър-председателю, защото аз твърдя, че този страшен бюджет е неестествен, невъзможен за силите на българския народ. Аз вземам пример от това, което направиха богатите, силните държави. Ами Поанкаре, след падането на Ерио, не спаси ли Франция с решителни ампутации? Той унищожи цъли учреждения, премахна голем процент от чиновниците. Г. Малинов говори тук, че и той е за икономии, но за икономии, които не биха спънали културното развитие на страната. И аз съм за културата, никой не може да бъде против културното развитие, но, г. г. народни представители, преди културата има хляб. Аз съм и за хляба и за културата, но, когато българският народ ще гладува, ще бедствува, аз искам да обезпеча най-напред неговия хляб. И когато ви казвам, че това е един факт, който трябва да загрижи специално финансовия министър, да постъпи той по примера на тези големи държави, аз няма да се съглася даже и с г. Малинова и ще кажа, че когато ние се намираме в такива тежки и непоносими стопански условия, най-сетне можем 5 или 6 години да живеем без култура, но без хляб не можем да живеем, защото гладът е най-лошият съветник. И като ви казвам да се последва примерът на другите държави, това не е само фраза; ние имаме реални факти, каквито ни дадоха управлението на другите по-богати държави. Това не стана само в Франция: това стана в Белгия, това стана в Германия, това стана и в Италия — поправяне на положението чрез смъли, решителни ампутации в бюджета. И за нас е същото — икономии са основата за поправлението на България. Ако направите икономии, тогава вие можете да сключите заем, защото иначе, г. г. народни представители, този заем, който в бъдеще ще сключите и който наричат ликвидационен, ще забатачи положението на държавата при сегашния ѝ бюджет. Даже ако бихте сключили заем, който да хвърлите специално за развитието на производството, пак не ще можете да подобрите положението дотогава, докогато, както казах, се бърка с такава широка шепя в кесията на производителя, на данъкоплатеца.

Г. г. народни представители! Трябва да се спра върху третата точка от тронното слово — външната политика. Аз имах случая по-рано да кажа тук, пред г. г. народните представители, че не одобрявам външната политика на държавата. Не я одобрявам от туй гледище, че е много застояла. Ние наблюдаваме едно явление след войната, че победените държави се раздвляят по своята политика на две. Аз групирам Германия и Унгария в една група, като държави, които имат активна външна политика, а Австрия и България в другата група, като държави, които имат политиката на пълзене. Върно е, че и пълзенето може да бъде една политика, защото, най-сетне, в близко или далечно време чрез пълзенето човек пак ще се изкачи на височината. Но за забелязване е, че, чрез усвояването на политиката на пълзене от г. министъра на външните работи, ние не сме направили нито една крачка напред в полето на завоеванията в външната политика. Когато аз взех думата по обявяването на военното положение в двата окръжи, помня, че г. министърът се опита да разруши моите аргументи, като каза, че този който ще се отклони от тази политика, която той следва, политика на мир, политика на пълно и лоялно изпълнение на постановленията на договорит, ще навлече нещастие на нашата държава. Та тук никой не е против тази политика, та тук никой не се е обявил против договора за мир, никой не се е обявил да се отклоняваме от нея, или, както се помена, да искаме чрез бабаитлък придобивки. Ние твърдим, че като отиваме да доказваме пред свята, че нашата политика ще бъде насочена към мир, че ние ще бъдем лоялни изпълнители на договора за мир, че ние имаме намъреното и желанието да правим това, ще бъде лудост всяка проповед, че по друг начин бихме могли да водим нашата политика.

Та, г. г. народни представители, ако това е така, аз питам: какво пръчеше на г. министъра на външните работи поне един път, поне в едно заседание на така нареченото Обществено на народит да отиде да каже: „Ето, нă, вие тук, представители на европейската цивилизация, вие които ни метнахте един договор, който ние изпълняваме, който ние не искаме да нарушаваме, ние даже повече от безупречно го изпълняваме, изпълняваме даже и нъща, които не фигурират в мирния договор, дайте, най-сетне, правата, които вие сами сте дали на България и сте ги вписали в договора, за да може тя да изпълнява по-

титъ задължения“ Азъ питамъ, какво би станало тогава? Дали Обществото на народитъ би нахлуло, би окупирало България, би я разкъсало или би смѣтнало, че правителството отъ правителство на война, е правителство на смущение на отношенията между държавитъ, е правителство, което иска да размѣтне и да създава условия за нарушение на мира? Не. Ето защо, г. г. народни представители, азъ характеризирамъ политиката на г. министра на външнитъ работи като политика на „ела, мечко, изяшъ ме“. Тая политика, г-да, трѣбва да спре, не може повече да продължава тая политика на пълзене. Такава политика водѣше Австрия и тя успѣ. Австрия можѣ да отсрочи плащането на репарациитъ за 20 години и да сключи заемъ, но ние 10 години вече какъ пълзимъ и не сме направили нито единъ метъръ напредъ за подобрене на нашето положение. Естествено, ние имаме право да искаме да ни се дадатъ правата, тъй както се иска отъ насъ да изпълняваме нашитъ задължения.

Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ, като моля правителството да се спре върху разрешението на проблема за научното реорганизиране на труда въ общинскитъ и държавни служби. Забележете, г. г. народни представители, че между 5 и 8 септемврий т. г. въ Римъ се състоя една международна конференция, въ която взеха участие представители отъ всички държави. Въ тази конференция се занимаха съ проблема, какъ научно сж реорганизиран и реформирани административнитъ апарати въ нѣ-широка форма въ всички цивилизовани държави. Докладва се за направеното и за полученитъ резултати. Полскиятъ представител Двадо, началникъ въ Министерството на вътрешнитъ работи, докладва за реформитъ, направени чрезъ научното организиране на службитъ въ Полша, въ резултатъ на което веднага числото на службитъ е паднало съ 30%. Белгийскитъ представителъ докладва за реорганизирането на службата за пощенскитъ записи и паричнитъ преводи. Преди прилагането на реформата е имало 1.117 длъжности по тази служба, а следъ прилагането на тази реформа, длъжноститъ се намаляватъ съ 50% и разходитъ сжщо съ 50%.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Т. е. имитиране на търговската администрация. Това е научното.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Напротивъ, не сте ме разбрали.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ взиматъ за примѣръ частнитъ предприятия, частнитъ банки. Безспорно, постигатъ се икономии, но въ тѣхъ има нѣщо друго, което не трѣбва да се изпуща изъ предъ видъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не е така, тѣ използватъ всички данни на науката. Италианскитъ представителъ, за да обоснове реформата, сочи въвеждането на електрическата машина за унищожение на пощенскитъ марки и дава следнитъ резултати. Докато една човѣшка ръка е могла да унищожи за единъ часъ марки на 2.000 писма, съ въвеждането на тази електрическа машина сж могли да се унищожатъ 48.000 марки на часъ.

Г. Желѣзковъ (раб): Ще имате, значи, и електрически бирници!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Желѣзковъ! Вие не разбирате смисъла на тази голѣма реформа. Ще признаете, че ако има единъ голѣмъ недѣжъ въ устройството на цѣлия административенъ апаратъ у насъ, то е, че той не е организиранъ. Идете въ което щете учреждение, общинско или държавно, и вие ще видите, че макаръ да има голѣмъ брой чиновници, пакъ ще ви държатъ съ часове, безъ да могатъ да ви свършатъ нѣщо. Вие виждате, че въ това отношение има една безсистемностъ, едно безредие. Реорганизацията на административнитъ служби е една голѣма проблема, която ще се наложи и у насъ. И колкото по-скоро правителството премине къмъ реорганизация на цѣлия административенъ апаратъ, толкова по-добре ще бжде за държавата.

Най-после, г. г. народни представители, за да свърша, ще кажа нѣколко думи и по-въпроса за новата властъ. (Нѣкои отъ сговориститъ се смѣятъ) Нѣкои отъ г. г. народнитъ представители се изсмѣха при тѣзи мои думи. Може би считаха, че азъ ще прескоча този въпросъ.

И. Хрелопановъ (д. сг): Не. Чакахме да го засегнете.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Този въпросъ, както знаете, се третира отъ всички политически групи. Азъ ще искамъ обективно да се отнесе къмъ него.

Вие виждате, че оппозицията казва: „Демократически сговоръ! Дай властъта“. Добре, ама Сговорътъ не я дава. Тамъ е аслж мжчнотията. Азъ бързамъ да корегирамъ г. Малинова, че подъ нова властъ не разбирамъ друго, освенъ нови хора начело на властъта, хора изходящи отъ нови политически партии, които ще дойдатъ да управляватъ сжщата тази властъ, която упражнява Демократическиятъ сговоръ. За нова властъ въ друга смисълъ може да говори г. Желѣзковъ, представителъ на онова течение, което иска нова държавна властъ; за такава нова властъ може да говорятъ и представителитъ на съсловния принципъ. Всички други партии, така наречени партии на реда, не могатъ да говорятъ за друга властъ, освенъ за сжщата тази властъ, която Сговорътъ упражнява сега и която може да се смѣни само съ това, че г. Ляпчевъ ще отстъпи мѣстото си на други хора. Азъ така схващамъ мисълта на г. Малинова — и другояче не може — защото който посегне да промѣни строя, нѣма да намѣри наследи си само Демократическия сговоръ, но ще намѣри много по-широки слоеве отъ българския народъ, които ще пазятъ днешната, съвременната форма на управление.

П. Анастасовъ (с. д): Значи, „слѣзъ ти, за да се кача азъ!“

Т. Кожухаровъ (д. сг): Е, че го откри и ти! Аншолсунт!

П. Анастасовъ (с. д): Така е споредъ него, който иска да се препорѣча, че е по-силенъ отъ Ляпчева.

Г. Чернооковъ (д. сг): Той иска да каже, че въ борбата противъ конспирацията и ти ще дойдешъ заедно съ насъ.

П. Анастасовъ (с. д): Това е съвсемъ отдѣлна работа.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Видѣ ли, че си янлѣшъ?

Г. Желѣзковъ (раб): Ние най-малко застрашаваме властъта на г. Ляпчевъ. Отъ тамъ, отъ ваша страна, го застрашаватъ и ние знаемъ, кои го застрашаватъ. Г. Боянъ Смиловъ налѣ вода тъкмо въ воденицата на г. Цанкова.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Разни хора — разни методи!

Г. г. народни представители! Изказа се едно становище, което по начало е така: когато една партия получи болшинство въ изборитъ и даде отъ своята срѣда правителство, тя ще управлява въ продължение на мандата, който е опредѣленъ отъ основния законъ, а именно четири години. Но туй става при редовното движение на политическия животъ, защото може да се случи и така, че на следния день непредвидени обстоятелства да наложатъ промѣната на правителството. И то е много естествено. Колкото и да бжде умѣлъ и изкусенъ въ своитъ предвиждания, никой човѣкъ до сега не е събралъ всичката мѣдростъ на свѣта, за да може да предвиди всички ония събития, които могатъ да настанатъ по пътя на развитието на политиката, та да може да запази властъта за себе си. Най-сетне може да настане единъ моментъ, утре или други день, когато правителството, поради известна своя политика, да стане неудобно, и то се знае, тогава ще дойде ново правителство. Но да се каже отъ едно правителство: „Азъ ще стоя на властъ толкова, колкото ми повелява конституцията“, това е, съгласете се, политически абсурдъ. Голѣма мѣдростъ сж внесли учредителитъ на нашия основенъ законъ, когато сж постановили, че мандатътъ на едно правителство въ нашата парламентарна държавна трѣбва да бжде четири години. Вие разбирате смисъла на тази конституционна наредба. Дали срокътъ да бжде три, или четири, или петъ години, това зависи отъ условията и отъ предвижданията на конституциитъ въ разнитъ държави. Въ всѣки случай има срокове, въ които едно правителство трѣбва да управлява.

Г. г. народни представители! Че кабинетътъ на г. Ляпчевъ не може да бжде постояненъ, то се знае: ще управлява день, година, две, ще падне. Това е известно. Но онова, което е важното, то е не само да се обръща внимание на факта на простото смѣняване на властъта, защото това може да стане, както казахъ, днесъ или утре, и мене като политикъ не ме интересува, кога ще падне г. Ляп-

чевъ и кой ще го замѣни въ смисълъ на смѣняване на лицата. Мене ме интересува друго: новитѣ лица, изходещи отъ партиитѣ, които ще дойдатъ да замѣнятъ кабинета на г. Ляпчевъ, въ името на коя политика ще управляватъ и кои държавни начала ще бѣдатъ ръководни въ тѣхната политика? Защото ако дойде едно ново лице, което чрезъ своята политика на мекушавостъ, на неопредѣленостъ, на една нестрогостъ въ пазене основнитѣ начала на устройството на държавата, стане мостъ за приближаване на стихията, която отдолу мълчаливо се готви отъ разрушителнитѣ елементи, то се знае, че азъ съмъ първиятъ, който ще се противопостави срещу такава нова властъ, дотолкова, доколкото мога да се противопоставя срещу нея.

Следователно, въпросътъ за новата властъ ще бѣде отпѣленъ — когато дойде моментътъ и г. Ляпчевъ си отиде — отъ това какви сѣ политическитѣ условия и нужди и тогава онѣзи лица, чиито политически концепции най-добре отговарятъ на условията и нуждитѣ въ момента, когато г. Ляпчевъ ще напусне властта, ще трѣбва да дойдатъ да поематъ управлението на държавата по сѣщия пѣтъ, съ по-голъма или съ по-малка енергия, и въ името на сѣщия този общочовѣчески идеалъ — да се запази конструкцията на съвременното общество, чрезъ признаването на една публична властъ, на единъ националенъ суверенитетъ, който да стои надъ класитѣ, надъ съсловията, надъ групитѣ, защото само по тоя начинъ можете да постигнете напре-

дѣка, развитието и прогреса на собствената си държава! (Ръкоплѣскания отъ нѣкои сговорници)

Председателстващъ В. Димчевъ: Има записани още петъ души оратори.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Предлагамъ сега да вдигнемъ заседанието и утре да продължимъ при сѣщия дневенъ редъ.

Председателстващъ В. Димчевъ: Само че, ако е възможно, утре да започнемъ заседанието въ 15 ч.

П. Анастасовъ (с. д): Това е право.

Г. Семерджиевъ (д. ст): Само че васъ ви нѣма.

П. Анастасовъ (с. д): Вие не идвате.

Председателстващъ В. Димчевъ: Прави се предложение заседанието да се вдигне за утре, 15 ч., съ сѣщия дневенъ редъ.

Които сѣ съгласни, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 40 м.)

Подпредседатели: { **А. ХРИСТОВЪ**
В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: **В. ДАСКАЛОВЪ**

Началникъ на стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Стр.

Стр.

Отпуски разрешени на народнитѣ представители:
Александъръ Радоловъ, Панайотъ Данчевъ, Милю Милевъ, Таско Стоилковъ, Георги Нешковъ, Еминъ Агушевъ, Борисъ Бошковъ, Петъръ Миновъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, Желю Тончевъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Димитъръ Яневъ, Михаилъ Маджаровъ 191

Питане отъ народнитѣ представители Я. Сакъзовъ и И. Януловъ до министра на външнитѣ работи и на изповѣданията относително производитѣ, насилията и вандалщинитѣ, вършени въ Добруджа (Съобщение) 191

Предложения:

1) за освобождаване отъ митни и др. берии 8.000 кгр. жито и 3.000 кгр. бобъ за братството на 14-тѣ български килии въ Св. Гора на Атонския полуостровъ (Съобщение) 191

2) за одобряване IV-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му на 17 май 1927 г. протоколъ № 30 — относно назначаването на държавна служба сестри милосердни, чужди подданици (Съобщение) 191

Проектоотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията) 191
Дневенъ редъ за следующето заседание 210